

I książki mają swoje losy

Małgorzata Jas

Narzędzia pomiaru dydaktycznego i narzędzia do ewaluacji procesu rozwijania kompetencji kluczowych do języka polskiego dla III etapu edukacyjnego liceum ogólnokształcącego i technikum

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Beata Gadomska
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Spis treści	
WSTĘP	4
ROZDZIAŁ I	
Testy pomiaru dydaktycznego badające poziom wiedzy i umiejętności	6
1.1. Testy diagnozy wstępnej na starcie	7
1.2. Test diagnozy bieżącej (2 równoległe testy)	12
1.3. Test diagnozy śródrocznej (2 równoległe testy)	16
1.4. Test diagnozy na zakończenie (2 równoległe testy)	27
ROZDZIAŁ II	
Testy diagnostyczne badające przyrost wiedzy i umiejętności	36
ROZDZIAŁ III	
Arkusze samooceny i oceny koleżeńskiej	43
ROZDZIAŁ IV	
Arkusze formatywnej i sumującej ewaluacji kompetencji kluczowych	47
4.1. Przykład arkusza ewaluacji formatywnej	47
4.2. Przykład arkusza ewaluacji sumatywnej w zakresie umiejętności uczenia się	51
ROZDZIAŁ V	
Propozycje prac projektowych pozwalających ocenić poziom rozwoju kompetencji kluczowych	54
ROZDZIAŁ VI	
Arkusze ewaluacji kompetencji kluczowych i uniwersalnych (nauczyciel, uczeń)	59
BIBLIOGRAFIA	64

WSTĘP

Czynności podejmowane przez polonistę w liceum i technikum w ramach pomiaru i oceniania postępów uczniów oraz ewaluacji kompetencji kluczowych są nieodłącznym elementem jego codziennej pracy. Ocenianie i ewaluacja są ukierunkowane na odkrywanie i rozwijanie naturalnego, intelektualnego i twórczego potencjału każdego ucznia, a wyniki tych badań ułatwią nauczycielowi udzielanie uczniom wsparcia w różnych obszarach: rozwoju emocjonalnego i społecznego, kształtowania jego osobowości, definiowania systemu wartości oraz dążenia do bycia samodzielnym, jego wizji własnej przyszłości w wymiarze osobistym, rodzinnym i zawodowym. W naszej publikacji, proponując przykładowe narzędzia pomiaru i ewaluacji, kierujemy się podstawami teoretycznymi programów nauczania wchodzących w skład zestawu (por.: Bielnik 2019; Zielińska, Banowski 2019), nawiązujących do założeń psychologii i pedagogiki humanistycznej, w szczególności do koncepcji konstruktywizmu. W prezentowanych narzędziach stosujemy także, zgodnie z rekomendacjami programów nauczania i poradnika, elementy wywodzące się z oceniania kształtującego.

Każdy polonista korzystający z opracowania winien pamiętać o konieczności dostosowania proponowanych form i metod w narzędziach pomiaru dydaktycznego oraz narzędziach do ewaluacji kompetencji kluczowych dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE). Specyfika dostosowania powinna być adekwatna do indywidualnych potrzeb i możliwości każdego ucznia objętego pomocą psychologiczno-pedagogiczną i/lub kształceniem specjalnym oraz wynikać z zaleceń zawartych w jego dokumentacji (orzeczenia, opinie poradni psychologiczno-pedagogicznej), a także w diagnozach oceny funkcjonalnej prowadzonej przez nauczycieli specjalistów prowadzących z nim zajęcia. Dostosowanie należy zastosować w kilku obszarach, np.:

- Dostosowanie zadań do indywidualnych możliwości ucznia (np. dla uczniów z niepełnosprawnością wzroku – przygotowanie testu z czcionką odpowiedniej wielkości lub jego opracowanie online z możliwością doboru czcionki i kontrastu; dla uczniów z dysleksją – opracowanie arkusza test/ankiety z indywidualnie dobraną czcionką, tłem, bez justowania; dla uczniów z trudnościami w zakresie motoryki małej – zapewnienie odpowiedniej obsługi klawiatury komputera; dla uczniów z autyzmem lub zespołem Aspergera – dodatkowe objaśnienia przy fragmentach tekstów źródłowych zawierających metafory; dla ucznia uzdolnionego – dodatkowe zadania pogłębiające temat); dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną – modyfikacja tekstów źródłowych na formę ETR (tekstu łatwego do czytania i zrozumienia).
- Dostosowanie sposobu realizacji zadań (np. dzielenie materiału w teście na mniejsze partie; realizacja zadań testowych lub odpowiedzi na pytania ankiety ustnie, z uwzględnieniem alternatywnych sposobów komunikacji, lub pisemnie; wykonywanie zadań z wykorzystaniem komputera lub innych środków technicznych).
- Dostosowanie sposobu motywowania i oceniania (np. opracowanie wewnątrzszkolnego systemu oceniania uwzględniającego możliwości i potrzeby dziecka ze SPE oraz motywującego je do dalszej pracy; w przypadku uczniów z niepełnosprawnością zastosowanie oceniania opisowego w testach; w przypadku uczniów z dysgrafią, głębokim zaburzeniem widzenia pominięcie przy ocenie strony graficznej pisma).

- Dostosowanie sposobu komunikacji (np. wykorzystywanie alternatywnych sposobów komunikacji; formułowanie jasnych i krótkich poleceń, wypowiedzi i pytań o prostej konstrukcji; wsparcie asystenta ucznia / nauczyciela wspomagającego – kilkukrotne powtarzanie pytań lub instrukcji, udzielanie dodatkowych wyjaśnień oraz naprowadzanie dodatkowymi komunikatami) (por. Mazur, Solecka 2019: 15-35).

ROZDZIAŁ I

Testy pomiaru dydaktycznego badające poziom wiedzy i umiejętności

W rozdziale I zamieszczamy przykładowe narzędzia pomiaru dydaktycznego – testy poznawcze (ang. *cognitive tests*), które polonista będzie mógł wykorzystać do sprawdzania wiedzy i umiejętności związanych z poznawczymi aspektami funkcjonowania ucznia (tzw. umiejętności twarde, ściśle powiązane z wiedzą przedmiotową z języka polskiego na III etapie edukacyjnym). Testy opracowano dla zagadnień wskazanych przez autorów programów nauczania do realizacji w klasie I liceum ogólnokształcącego (LO) i technikum. Obejmują one treści kształcenia literacko-kulturowego – epoki od starożytności do oświecenia włącznie.

W poniższej tabeli prezentujemy propozycje kryteriów oceniania poszczególnych testów (przeliczenia punktów na oceny szkolne) z zastrzeżeniem, że zastosowane przez nauczyciela model i kryteria oceniania powinny być adekwatne do ustaleń opisanych w statucie i w przedmiotowych zasadach oceniania konkretnej szkoły.

Lp.	Rodzaj testu diagnostycznego	6 / cel (100%)	5 / bdb (90–99%)	4 / db (76–89%)	3 / dst (56–75%)	2 / dop (31–55%)	1 / ndst (0–30%)
1.	Testy diagnozy wstępnej	42 pkt	38–41 pkt	32–37 pkt	24–31 pkt	13–23 pkt	0–12 pkt
2.	Testy diagnozy bieżącej	25 pkt	23–24 pkt	19–22 pkt	14–18 pkt	8–13 pkt	0–7 pkt
3.	Testy diagnozy śródrocznej	60 pkt	54–59 pkt	46–53 pkt	34–45 pkt	19–33 pkt	0–18 pkt
4.	Testy diagnozy na zakończenie	50 pkt	45–49 pkt	38–44 pkt	28–37 pkt	16–27 pkt	0–15 pkt
5.	Testy badające przyrost wiedzy i umiejętności ¹	40 pkt	36–39 pkt	30–35 pkt	22–29 pkt	13–21 pkt	0–12 pkt

Każdy test zamieszczony w niniejszej publikacji opracowano w dwóch wersjach, aby można było przeprowadzić go w dwóch grupach uczniów z tego samego oddziału w tym samym czasie albo w nieodległych terminach dla wszystkich. Punktem wyjścia dla obu testów są te same teksty źródłowe, zaś różnicowanie jest widoczne w treści zadań, szczególnie otwartych.

Przy zastosowaniu pierwszego rozwiązania (test w tym samym dniu w dwóch grupach) nauczyciel może zaproponować uczniom, aby po otrzymaniu ocenionych (opatrzonej informacją zwrotną) testów dobrali się w pary (uczniowie, którzy rozwiązywali różne wersje testu), dokonali wspólnej analizy treści zadań i wyników, sformułowali wnioski (w ramach koleżeńskiej informacji zwrotnej) i rekomendacje do dalszej pracy indywidualnej.

Każdy test prezentowany w niniejszej publikacji powinien być dostosowany przez nauczyciela do szczególnych potrzeb i możliwości uczniów, w szczególności objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną lub/i kształceniem specjalnym, zgodnie

¹ Dotyczy testów zamieszczonych w rozdziale II.

ze wskazówkami zawartymi we *Wstępie*. Wskazówki mogą posłużyć nauczycielowi także w dostosowaniu arkuszy samooceny, narzędzi stosowanych przy realizacji prac projektowych uczniów oraz arkuszy ewaluacji.

W przedstawionych w dokumencie wzorach testów wykropkowano miejsca przeznaczone do wpisania odpowiedzi przez uczniów. Przygotowując testy, nauczyciel może zwiększyć ilość miejsca na odpowiedzi, a w razie potrzeby dodać w poleceniach dodatkową instrukcję dla uczniów (np. „Zapisz odpowiedź w wykropkowanym polu”).

1.1. Testy diagnozy wstępnej na starcie

Cel pomiaru: analiza wiedzy i umiejętności uczniów po szkole podstawowej w zakresie odbioru tekstu na poziomach: dosłownym i przenośnym, tworzenia własnego tekstu; określenie mocnych stron uczniów i wyłonienie obszarów wymagających powtórzenia i utrwalenia.

Test można przeprowadzić w drugim tygodniu nauki w klasie I. Nauczyciel może wystawić uczniom oceny za test (por. pkt 1 w powyższej tabeli), ale sugerujemy zastąpienie oceny pisemną informacją zwrotną do ucznia na temat mocnych stron i obszarów wymagających poprawy oraz rozmowami (indywidualnymi i z całą klasą) o wynikach i związanej z nimi strategii pracy nad poszczególnymi obszarami wiedzy i umiejętności.

Tekst źródłowy do testów nr 1 i nr 2 diagnozy wstępnej

„(1) Syzyf był władcą pięknego Koryntu. [...] (2) Bogowie lubili bardzo króla. [...] (3) Zapraszali go nawet [...] na Olimp. [...] (4) Żył król Syzyf długie lata szczęśliwie w zdrowiu i radości, zawsze rześki i młody mimo podeszłego wieku, gdyż ambrozja i nektar [...] przydawały mu siłę [...]. (5) I byłby tak żył [...] jeszcze długo, gdyby nie był zbyt gadatliwy i pyszałkowaty. (6) Lubił się on nadmiernie chwalić swoją przyjaźnią i zażyłością z bogami. [...] (7) Plotkował o ich miłostkach i słabostkach. [...] (8) Pewnego razu [...] przy winie wypaplał jakąś ważną tajemnicę boską, o której się dowiedział na Zeusowym dworze.

Teraz już się przebrała miara pobłażania ze strony niebian. Syzyf stracił ich łaskę i za swoją winę musiał odpokutować śmiercią. Ale nie chciał poddać się losowi. [...] Umierając tedy, chytry król nakazał swej małżonce, by nie wyprawiała mu pogrzebu. Ciało jego, nieprzybrane kwiatami i niepogrzebane, bez świętego obola w ustach leżeć miało pod murem korynckiego pałacu. Całe miasto potępiło złą królową. [...]

Tymczasem Syzyf jękami i płaczem napełnił całe podziemne królestwo. Błakał się jak cień w pobliżu Charonowej łodzi i żalił się na złą żonę. [...] Jęki i narzekania Syzyfa doszły w końcu do uszu Hadesa i Persefony. [...] Żal im się zrobiło dawnego ulubieńca. [...] Pozwolili mu wrócić na ziemię pod opieką Tanatosa, boga śmierci, aby mógł nakłonić złą żonę do sprawienia mu należącego pogrzebu.

Przebiegły Syzyf z wybuchem wdzięczności rzucił się do stóp władcom Tartaru i natychmiast wyruszył w drogę na ziemię. [...] Gdy tylko przybył do pałacu w Koryncie, natychmiast kazał związać mocno bożka śmierci i wtrącić go do [...] lochu w podziemiach zamkowych. Siedział tak biedny Tanatos długie lata w zamknięciu, a Syzyf tymczasem żył sobie i żył. A wraz z nim i inni ludzie na ziemi nie zaznali w tym czasie ni chorób, ni śmierci. [...]

(1) Aż kiedyś przypomniał sobie Hades o Syzyfie. (2) Przywołuje Charona i pyta, czy przewoził już króla Koryntu na drugą stronę Styksu. (3) A gdy starzec przecząco potrząsnął głową, każe władca zawołać Tanatosa. (4) Przeszukano cały Hades, lecz nigdzie nie znaleziono ani czarnego bożka, ani Syzyfa. (5) Wtedy posłał Hades Hermesa na ziemię, by odszukał zaginionych. (6) Wiatronogi bóg nietrudne miał zadanie. (7) Zastał Syzyfa przy uczcie na tarasie korynckiego pałacu. (8) Pod boskim wzrokiem Hermesa zmieszał się chytry starzec i przyznał do winy.

Hermes uwolnił z [...] wieloletniej niewoli Tanatosa. Rozpostarł syn Nocy swe czarne skrzydła zwinięte od tak dawna i milcząc, pofrunął na królewski dwór. Pierwszy uczył chłodne muśnięcie sam Syzyf, potem zaś wszyscy jego dworzanie i towarzysze. A potem [...] Grecję całą zmroziło tchnienie śmierci.

A Syzyf? Co się z nim stało po śmierci? Ciężko go ukarali bogowie.

W podziemiach Hadesu zgięty wpół toczy przed sobą wielki odłam skały. Musi go wtoczyć na wysoką górę. Pręży się grzbiet nieszczęśnika, nabrzmiałe węzły żył występują na jego ramionach, krew uderza do głowy i brak mu już tchu w zdyszanych płucach. Ale już niedaleko szczyt. Tam odpocznie. Lecz nagle tuż przed wierzchołkiem góry głaz wymyka mu się z rąk i spada w dół. Tak wciąż musi biedny Syzyf zaczynać od początku swą pracę daremną i znoić się w próżnym wysiłku. A trwać to ma bez końca, przez wieczność całą" (Markowska 1994).

Test nr 1 diagnozy wstępnej (uczeń może uzyskać łącznie 42 punkty)

1. (0–1) Na podstawie tekstu Wandy Markowskiej i zdobytej w szkole podstawowej wiedzy o mitologii oceń prawdziwość stwierdzeń. Wpisz obok każdego [P] – prawda lub [F] – fałsz.

Hades to podziemna rzeka – granica świata żywych i umarłych. [...]

Syzyf podczas spotkania z Hermesem okazywał butę. [...]

Obol wkładano zmarłym do ust jako zapłatę dla Charona. [...]

2. (0–4) Oceń prawdziwość stwierdzeń. Wpisz w nawiasie [P] – prawda lub [F] – fałsz.

Narrator w tekście pt. „Syzyf” należy do świata przedstawionego. [...]

Mitologia Greków to literatura epoki starożytności. [...]

Tanatos to w mitologii greckiej podziemny świat zmarłych. [...]

Mitologia Greków i Rzymian to przykład politeizmu. [...]

3. (0–1) Zaznacz: A, B lub C dla zdania: *Syzyfa charakteryzowały...*

A. uczciwość i witalność.

B. przebiegłość i gadatliwość.

C. pokora i pyszałkowatość.

4. (0–2) Ułóż zdanie z wyrażeniem *syzyfowa praca* w znaczeniu przenośnym. **Uwaga!** Zdanie nie może być wyjaśnieniem znaczenia tego frazeologizmu.

.....

5. (0–5) Zredaguj notatkę encyklopedyczną (maks. 80 wyrazów) do hasła *Szyzyf*. Zastosuj w niej przynajmniej dwa skróty/kwalifikatory, przynajmniej jeden równoważnik zdania.
-
6. (0–5) Przyporządkuj do rodzajów wypowiedzi numery odpowiednich wypowiedzi z 1. akapitu cytowanego tekstu. Jeśli któregoś z rodzajów wypowiedzi nie ma w tekście, zapisz w nawiasie (–).
- A. Zdanie pojedyncze nierozwinięte. [...]
- B. Zdanie pojedyncze rozwinięte. [...]
- C. Zdanie złożone współrzędnie. [...]
- D. Zdanie złożone podrzędnie. [...]
- E. Równoważnik zdania. [...]
7. (0–4) Wypisz z akapitu 1. po jednym przykładzie wyrazów podanych niżej. Obok każdego wyrazu napisz, jaka to część mowy.
- A. Wyraz podlegający koniugacji: –
- B. Wyraz podlegający deklinacji: (..... –))
- C. Wyraz nieodmienny samodzielny (..... –))
- D. Wyraz nieodmienny niesamodzielny (..... –))
8. (0–20) Napisz rozprawkę (180–200 wyrazów), w której odniesiesz się do pytania: *Człowiek w mitologii Greków i Rzymian – kowal własnego losu czy igraszka bogów?* Odwołaj się do mitu o Syzyfie oraz do innego mitu Greków lub Rzymian. Podaj przynajmniej dwa argumenty z przykładami do przyjętej przez siebie tezy.
-

Test nr 2 diagnozy wstępnej (uczeń może uzyskać łącznie 42 punkty)

1. (0–1) Na podstawie tekstu Wandy Markowskiej i zdobytej w szkole podstawowej wiedzy o mitologii oceń prawdziwość stwierdzeń. Wpisz obok każdego [P] – prawda lub [F] – fałsz.
- Tartar to podziemna rzeka – granica świata żywych i umarłych. [...]
- Odnalezienie Syzyfa było dla Hermesa trudnym zadaniem. [...]
- Tanatos spędził w niewoli u Syzyfa wiele lat. [...]
2. (0–4) Oceń prawdziwość stwierdzeń. Wpisz w nawiasie [P] – prawda lub [F] – fałsz.
- W tekście pt. „Szyzyf” występuje narracja pierwszoosobowa. [...]
- Mitologia Greków to literatura antyczna. [...]
- Szyzyf, dzięki spożywaniu ambrozji i nektaru, stał się bogiem. [...]
- Mitologia Greków i Rzymian nie jest przykładem monotezimu. [...]

3. (0–1) Zaznacz: A, B lub C dla zdania: *Syzyfa charakteryzowały ...*
- A. lojalność i odwaga.
 - B. pyszałkowatość i spryt.
 - C. pewność siebie i praworządność.
4. (0–2) Ułóż zdanie z wyrazem *ambrozja* w znaczeniu przenośnym. **Uwaga!** Zdanie nie może być wyjaśnieniem znaczenia tego frazeologizmu.
-
5. (0–5) Zredaguj notatkę encyklopedyczną (maks. 80 wyrazów) do hasła *Syzyf*. Zastosuj w niej przynajmniej dwa skróty/kwalifikatory, przynajmniej jeden równoważnik zdania.
-
-
6. (0–5) Przyporządkuj do rodzajów wypowiedzeń numery odpowiednich wypowiedzeń z 5. akapitu cytowanego tekstu. Jeśli któregoś z rodzajów wypowiedzeń nie ma w tekście, zapisz w nawiasie [–].
- A. Zdanie pojedyncze nierozwinięte. [...]
 - B. Zdanie pojedyncze rozwinięte. [...]
 - C. Zdanie złożone współrzędnie. [...]
 - D. Zdanie złożone podrzędnie. [...]
 - E. Równoważnik zdania. [...]
7. (0–4) Wypisz z akapitu 5. po jednym przykładzie wyrazów podanych niżej. Obok każdego wyrazu napisz, jaka to część mowy.
- A. Wyraz podlegający koniugacji (..... –))
 - B. Wyraz podlegający deklinacji (..... –))
 - C. Wyraz nieodmienny samodzielny (..... –))
 - D. Wyraz nieodmienny niesamodzielny (..... –))
8. (0–20) Napisz rozprawkę (180–200 wyrazów), w której odniesiesz się do pytania: *Człowiek w mitologii Greków i Rzymian – kował własnego losu czy igraszka bogów?* Odwołaj się do mitu o Syzyfie oraz do innego mitu Greków lub Rzymian. Podaj przynajmniej dwa argumenty z przykładami do przyjętej przez siebie tezy.
-

Klucz oceniania zadań z testów nr 1 i 2 diagnozy wstępnej

Zadania zamknięte

Zad. 1. W teście 1 i 2: F, F, P. Punktacja: 0–1; 1 pkt za 3 poprawne wskazania.

Zad. 2. W teście 1 i 2: F, P, F, P. Punktacja: 0–4; 1 pkt za każde poprawne wskazanie.

Zad. 3. W teście 1 i 2: B. Punktacja: 0–1; 1 pkt za poprawne wskazanie.

Zad. 6. W teście 1: A. [-] / B. [1, 2, 3, 6, 7] / C. [-] / D. [4, 5] / E. [-] W teście 2.: A. [-] / B. [1, 6, 7] / C. [4, 8] / D. [2, 3, 5] / E. [-]. Punktacja w teście 1 i 2: 0–5; 1 pkt za każdy poprawnie uzupełniony wers.

Zad. 7. W teście 1: A. np. przypomniał, przewoził – czasownik / B. np. starzec, zaginionych, czarnego – odpowiednio: rzeczownik, imiesłów przymiotnikowy bierny, przymiotnik / C. np. przecząco, kiedyś, nie – odpowiednio: przysłówek, zaimek przysłowny nieokreślony, partykuła / D. np. aż, na – odpowiednio: spójnik, przyimek. W teście 2: A. np. lubili, żył – czasownik / B. np. pięknego, mu – odpowiednio: przymiotnik, zaimek osobowy / C. np. szczęśliwie, nie – odpowiednio: przysłówek, partykuła / D. np. przy, i – odpowiednio: przyimek, spójnik. Punktacja w teście 1 i 2: 0–4; 1 pkt za każdy poprawnie uzupełniony wers.

Zadania otwarte

Zad. 4. Punktacja w teście 1 i 2: (0–2 pkt): 1 pkt za poprawne użycie frazeologizmu *syzyfowa praca/ ambrozja*; 1 pkt za ułożenie bogatego treściowo zdania.

Zad. 5. W teście 1 i 2: Przykład notatki encyklopedycznej (z *Encyklopedii PWN*): Syzyf, Sisyphos, *mit. gr. legendarny założyciel i król Koryntu*, ofiarą jego niezwyklej przebiegłości padali nawet bogowie; Syzyf oszukał m.in. Hadesa i wrócił na ziemię; za karę, strącony przez Zeusa do Tartaru, wtaczał na górę ogromny głaz, który ciągle osuwał się na dawne miejsce; stąd syzyfowa praca — bezowocny trud (dostępne w internecie: Encyklopedia.pwn.pl; dostęp: 9.09.2022).

Punktacja w teście 1 i 2: (0–4 pkt) 0–1 pkt za dopełnienie kryterium objętości (nie więcej niż 80 słów); 0–1 pkt za zastosowanie równoważnika zdania; 0–1 pkt za prawidłowe zastosowanie skrótów/ kwalifikatorów; 0–2 pkt za wartości merytoryczne notatki.

Zad. 8. Punktacja w teście 1 i 2: (0–20 pkt).

- Kryterium 1. Stanowisko wobec problemu (0–3 pkt): Adekwatne do problemu: 3 pkt/ Częściowo adekwatne: 1–2 pkt/ Nieadekwatne, brak stanowiska: 0 pkt
- Kryterium 2. Uzasadnienie stanowiska (0–5 pkt): Trafne, pogłębione: 5 pkt/ Trafne, powierzchowne: 2–4 pkt / Częściowe, brak: 1–0 pkt
- Kryterium 3. Poprawność rzeczowa (0–2 pkt): Brak błędów: 2 pkt / 1–2 błędy nieistotne: 1 pkt / Błędy rzeczowe: 0 pkt
- Kryterium 4. Kompozycja pracy (0–2 pkt): Funkcjonalna: 2 pkt / Zaburzona: 1 pkt / Brak zamysłu kompozycyjnego: 0 pkt
- Kryterium 5. Spójność wewnętrzna (0–2 pkt): Zachowana, nieliczne usterki: 2 pkt / Znaczące usterki: 1 pkt / Brak spójności: 0 pkt
- Kryterium 6. Styl (0–2 pkt): Stosowny: 2 pkt / Częściowo stosowny: 1 pkt / Niestosowny: 0 pkt
- Kryterium 7. Język (0–2 pkt): Brak, nieliczne, nierażące błędy: 2 pkt / Liczne nierażące, nieliczne rażące: 1 pkt / Liczne rażące błędy: 0 pkt
- Kryterium 8. Zapis (0–2 pkt): Poprawny, nieliczne, nierażące błędy: 2 pkt / Liczne nierażące, nieliczne rażące: 1 pkt/ Liczne rażące: 0 pkt

Kartoteka testów diagnozy wstępnej

Skróty: PW – poziom wymagań: P – podstawowy, PP – ponadpodstawowy, TZ – typ zadania, T1 – taksonomia Niemierki, T2 – taksonomia Blooma, ZZ – zadanie zamknięte, ZO – zadanie otwarte, A – wiad. zapamiętane, B – wiad. rozumiane, C – umiejętności stosowane w sytuacjach typowych, D – umiejętności stosowane w sytuacjach nietypowych, W – wiedza, R – rozumienie, Z – zastosowanie, AN – analiza, S – synteza, E – ewaluacja.

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
1.	Wyszukuje i przetwarza informacje z tekstów (literackich). – I 2/1	P	PF	C	Z
2.	Wyszukuje i przetwarza informacje z tekstów (literackich). – I 2/1	P	PF	C	Z
3.	Odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte. – I 2/3	P	WW	C	Z
4.	Zna, rozumie i wykorzystuje mitologizmy. – II 2/5	PP	KO	C	Z
5.	Buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata. Tworzy spójną wypowiedź w formie gat.: notatka encyklopedyczna. – III 2/2, III 2/6	PP	KO	D	S
6.	Wykorzystuje wiedzę z zakresu składni w analizie i interpretacji tekstu (literackiego). – II 1/1	P	D	B	R
7.	Wykorzystuje wiedzę z zakresu fleksji w analizie i interpretacji tekstu (literackiego). – II 1/1	P	KO	B	R
8.	Tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (rozprawka). – III 2/6	PP	RO	C	Z

1.2. Test diagnozy bieżącej (2 równoległe testy)

Cel pomiaru: podsumowanie osiągnięć uczniów po realizacji cyklu lekcji dotyczących Biblii; diagnoza mocnych stron i obszarów do dalszej pracy; motywowanie i wspieranie młodzieży w procesie uczenia się.

Tekst I do testów diagnozy bieżącej: Świat stworzony przez Boga (Księga Rodzaju, rozdział I, wersety: 1–31).

Źródło: Biblia Tysiąclecia 2003.

Tekst II do testów diagnozy bieżącej: Jacek Kaczmarski Stworzenie świata Źródło: strona internetowa kaczmarski.art.pl (dostęp: 9.09.2022).

Test nr 1 diagnozy bieżącej (uczeń może uzyskać łącznie 25 punktów)

- (0–2) Na podstawie tekstu I i zdobytej w szkole wiedzy o Biblii oceń prawdziwość stwierdzeń. Wpisz obok każdego [P] – prawda lub [F] – fałsz.
 - Bóg w Księdze Rodzaju to Deus artifex (Bóg artysta). [...]
 - Biblia reprezentuje gatunek epepei. [...]

- C. Biblia jest zbiorem świętych ksiąg judaizmu i chrześcijaństwa. [...]
- D. Księga Rodzaju jest częścią Starego Testamentu. [...]
- E. Biblia nie jest wykładnią religii monoteistycznej. [...]
- F. Biblia jest dziełem wielu autorów. [...]
2. (0–6) Wymień trzy cechy stylu biblijnego. Do każdej odpowiedzi podaj jeden przykład (tu, gdzie to możliwe, możesz wykorzystać cytaty z fragmentu Księgi Rodzaju zamieszczonego w teście I).
-
3. (0–2) Przyporządkuj frazeologizmy do odpowiedniego zbioru:
- A. frazeologizmy biblijne:
- B. frazeologizmy z mitologii Greków:
- budować na piasku; jabłko niezgody; stajnia Augiasza; hiobowa wieść; wieża Babel; miecz Damoklesa
4. (0–3) Przeczytaj uważnie tekst II – wiersz Jacka Kaczmarskiego pt. „Stworzenie świata”. Wpisz w nawiasie obok każdego środka poetyckiego jego nazwę (podano więcej nazw niż przykładów – wybierz właściwe).
- A. ziemskiej nocy; pierwszego dnia [.....]
- B. Pierwszego dnia pierwszego dnia. Drugiego dnia drugiego dnia [.....]
- C. Dzień ruszył w pościg za nocą uparty [.....]
- personifikacja, porównanie, anafora, inwokacja, pytanie retoryczne, epitet
5. (0–12) Tekst II to utwór Jacka Kaczmarskiego otwierający jego album z 1980 r. pt. „Raj”, zawierający utwory inspirowane biblijnymi opowieściami. „Stworzenie świata” barda Solidarności – nawiązujące do motywów Księgi Rodzaju – miało w owym okresie wymiar satyryczno-polityczny, odnosząc się do postawy i stylu sprawowania rządów przez ówczesną władzę PRL. Przeczytaj tekst II, odszukaj w nim nawiązania do Biblii i wątki współczesne poecie i jego czasom. Zredaguj notatkę syntetyzującą (60–100 wyrazów) pt. *Człowiek i świat w oczach starożytnych i w interpretacji Jacka Kaczmarskiego*.
-
-

Test nr 2 diagnozy bieżącej (uczeń może uzyskać łącznie 25 punktów)

1. (0–2) Na podstawie tekstu I i zdobytej w szkole wiedzy o Biblii oceń prawdziwość stwierdzeń. Wpisz obok każdego [P] – prawda lub [F] – fałsz.
- A. Bóg w Księdze Rodzaju to Deus artifex (Bóg kreator). [...]
- B. Biblia reprezentuje gatunek eposu. [...]
- C. Stary Testament jest osadzony w kulturze i tradycji Izraelitów. [...]
- D. Księga Rodzaju jest częścią biblijnej Tory. [...]

- E. Biblia jest wykładnią religii politeistycznej. [...]
- F. Biblia powstawała na przestrzeni ponad tysiąca lat. [...]
2. (0–6) Wymień trzy cechy stylu biblijnego. Do każdej odpowiedzi podaj jeden przykład (tu, gdzie to możliwe, możesz wykorzystać cytaty z fragmentu Księgi Rodzaju zamieszczonego w teście I).
-
3. (0–2) Przyporządkuj frazeologizmy do odpowiedniego zbioru:
- A. frazeologizmy biblijne:
- B. frazeologizmy z mitologii Greków:
- tantalowe męki; umywać ręce; paniczny strach; ziemia obiecana; manna z nieba; prometejski czyn
4. (0–3) Przeczytaj uważnie tekst II – wiersz Jacka Kaczmarskiego pt. „Stworzenie świata”. Wpisz w nawiasie obok każdego środka poetyckiego jego nazwę (podano więcej nazw niż przykładów – wybierz właściwe).
- A. jasny żar; zwierzęta dzikie [.....]
- B. Na tym się skończył pracy mej dzień drugi. Na tym się skończył pracy mej dzień trzeci [.....]
- C. Ptak się upaja traw rozgrzanych swądem [.....]
- personifikacja, porównanie, anafora, inwokacja, pytanie retoryczne, epitet
5. (0–12) Tekst II to utwór Jacka Kaczmarskiego otwierający jego album z 1980 r. pt. „Raj”, zawierający utwory inspirowane biblijnymi opowieściami. „Stworzenie świata” barda Solidarności – nawiązujące do motywów Księgi Rodzaju – miało w owym okresie wymiar satyryczno-polityczny, odnosząc się do postawy i stylu sprawowania rządów przez ówczesną władzę PRL. Przeczytaj uważnie tekst II, odzyskaj w nim nawiązania do Biblii i wątki współczesne poecie i jego czasom. Zredaguj notatkę syntetyzującą (60–100 wyrazów) pt. *Człowiek i świat w oczach starożytnych i w interpretacji Jacka Kaczmarskiego*.
-
-

Klucz oceniania zadań z testów nr 1 i 2 diagnozy bieżącej

Zadania zamknięte

Zad. 1. W teście 1 i 2: A. [P]/ B. [F]/ C. [P]/ D. [P]/ E. [F]/ G. [P]. Punktacja w teście 1 i 2: (0–2 pkt) 2 pkt za bezbłędne wskazania; 1 pkt za poprawne 5 z 6 wskazań.

Zad. 3. W teście 1: A. budować na piasku; hiobowa wieść; wieża Babel / B. jabłko niezgody; stajnia Augiasza; miecz Damoklesa. **W teście 2: A. umywać ręce; manna z nieba; ziemia obiecana** / B. tantalowe męki; paniczny strach; prometejski czyn. Punktacja w teście 1 i 2: (0–2 pkt) 2 pkt za poprawne przyporządkowanie wszystkich frazeologizmów.

Zad. 4. W teście 1 i 2: A. epitet / B. anafora / C. personifikacja. Punktacja w teście 1 i 2: (0–3 pkt) 1 pkt za każde poprawne wskazanie.

Zadania otwarte

Zad. 2. W teście 1 i 2: Uczeń może uzyskać łącznie 6 punktów: po jednym punkcie za podanie właściwej cechy stylu biblijnego oraz po jednym punkcie za podanie przykładu do wymienionej przez siebie cechy. Przykładowe odpowiedzi uczniów: symbole i alegorie (np. baranek, wąż, ziarno, wdowi grosz); metafory i porównania (np. Chrystus – pasterz, Bóg Ojciec – winiarz, Jezus – winny krzew); inwersje, czyli szyk przestawny („ciemność była nad powierzchnią bezmiarów wód”, „niech się ukaże powierzchnia sucha”), powtórzenia, w tym powtarzanie spójników i paralelizm składniowy („A Bóg widział, że były dobre”, „Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę”, „I nazwał Bóg światłość dniem, a ciemność nazwał nocą. I tak upłynął wieczór i poranek – dzień pierwszy”), używanie imiesłowowych równoważników zdań („Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich...”, „Bóg widząc, że były dobre, pobłogosławił je.”).

Zad. 6. W teście 1 i 2: Uczeń może uzyskać łącznie 12 punktów: 0–2 pkt za wybór z obu tekstów informacji kluczowych dla realizacji notatki; 0–2 pkt za trafne określenie stanowiska autora każdego tekstu wobec zagadnienia stanowiącego temat notatki; 0–3 pkt za porównanie stanowiska obu autorów wobec zagadnienia stanowiącego temat notatki – wskazanie podobieństw i różnic; 0–2 pkt za sformułowanie wniosku – stwierdzenia uogólniającego na temat tego, w jaki sposób oboje autorów odnosi się do zagadnienia stanowiącego temat notatki; 0–3 pkt za poprawność językową (styl, ortografia, interpunkcja).

Kartoteka testów diagnozy bieżącej

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
1.	Sytuuje utwór (Biblię) w odpowiednim okresie (starożytność). Wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe. Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów (Biblia). – I 1/1, I 1/8, I 1/9	P	PF	B	R
2.	Rozróżnia pojęcie stylu (biblijnego), rozumie jego znaczenie w tekście. – II 2/1	PP	KO	C	AN
3.	Zna i rozumie biblizmy i mitologizmy. – II 2/5	P	D	B	R
4.	Rozpoznaje w treści utworu środki wyrazu artystycznego. – I 1/4	P	KO	B	R

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
5.	<p>Rozpoznaje w tekście literackim ironię, określa jej rolę w tekście i rozumie wartościujący charakter. Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek ze zjawiskami historycznymi, poddaje ją refleksji.</p> <p>Porównuje utwory literackie, dostrzega kontynuacje i nawiązania, określa cechy wspólne i różne.</p> <p>Przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście odpowiednie miejsca (cytaty) na poparcie swojej hipotezy interpretacyjnej; wykorzystuje w interpretacji konteksty: historyczny, polityczny, biblijny, egzystencjalny. Rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe, określa ich rolę i związek z problematyką utworu.</p> <p>Buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej. Tworzy spójną wypowiedź w formie gatunkowej: notatka syntetyzująca. W interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów. – I 1/9, I 1/6, I 1/13, I 1/14, I 1/15, I 1/16, III 2/2, III 2/6, III 2/10</p>	PP	RO	D	E

1.3. Test diagnozy śródrocznej (2 równoległe testy)

Celem pomiaru śródrocznego jest sprawdzenie postępów uczniów w zakresie nowo zdobytej wiedzy i kształconych umiejętności, w szczególności w odniesieniu do integracji różnych obszarów kompetencji polonistycznych. Test powinien być przeprowadzony po pierwszym półroczu nauki w klasie I, gdy uczniowie zrealizowali, zgodnie z programami nauczania, treści podstawy programowej dotyczące epok od starożytności do renesansu włącznie oraz kontekstowe treści z zakresu kształcenia językowego.

Tekst I do testów 1 i 2 diagnozy śródrocznej

Horacy „Exegi monumentum aere perennius”

Źródło: Horacy 1971.

Tekst II do testów 1 i 2 diagnozy śródrocznej

Kazimiera Iłłakowiczówna „Opowieść małżonki świętego Aleksego”

Źródło: Iłłakowiczówna 1982.

Test nr 1 diagnozy śródrocznej (do uzyskania łącznie 60 punktów)

1. (0–1) Dopasuj do gatunków liryki ich definicje.

A. tren – definicja

B. psalm – definicja

C. pieśń – definicja

Definicje:

- a) podniosły utwór religijny o charakterze obrzędowo-modlitewnym, zawierający przekaz pochwalny, błagalny, dziękczynny, pokutny, czasami proroczy.
- b) utwór o żałobnym charakterze, komponowany w tonie elegijnym, poświęcony wspomnieniu osoby zmarłej, rozpamiętywaniu jej zalet i uczynków.
- c) gatunek poezji wywodzący się z antyku, jego geneza ma związek z muzyką; charakteryzuje się podziałem na strofy i wyraźnym rytmem; gatunek reprezentowany przez utwory o różnej tematyce, związanej z okolicznościami, którym towarzyszą i mogą mieć charakter filozoficzny, obrzędowy, religijny, patriotyczny, wojenny, miłosny, biesiadny.

2. (0–3) Podaj po jednym przykładzie utworów reprezentujących gatunki z poprzedniego ćwiczenia. Wybierz spośród poznanych tekstów powstałych od starożytności do renesansu włącznie. Podaj tytuł utworu i (jeśli to możliwe) autora. Nazwij epokę, z której pochodzi tekst.

A. tren: B. psalm: C. pieśń:

3. (0–4) Przeczytaj uważnie tekst I. Na jego podstawie i zdobytej w szkole wiedzy o dorobku kulturowym epok oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wpisz w nawiasach odpowiednio [P] – prawda lub [F] – fałsz.

A. Horacy wyraża w utworze dumę z faktu, że przeniósł do Grecji tradycję liryki rzymskiej. [...]

B. Horacy urodził się w bogatej rodzinie w Wenuzji, wykształcenie zawdzięczał trosce matki. [...]

C. Pieśń Horacego „Exegi monumentum aere perennius” jest kierowana do muzy Kalliope przedstawianej z tabliczką i rylcem. [...]

D. Utwór Horacego ma cechy ody. [...]

E. W utworze Horacego występują elementy autobiograficzne. [...]

F. Wymowa wiersza jest spójna z przesłaniem *Non omnis moriar* – toposem nieśmiertelności poety dzięki sile jego twórczości. [...]

G. Twórczość Horacego stała się inspiracją dla XVI-wiecznego poety Jana Kochanowskiego. [...]

H. Horacjańska postawa wobec życia przekazywana w poezji Kochanowskiego jest sprzeciwem wobec filozofii stoicyzmu. [...]

4. (0–3) Dopasuj do każdego z ważnych toposów kultury europejskiej ich źródło oraz utwór będący kontynuacją toposu w tradycji literackiej.

Toposy: A. nieśmiertelnej sławy poety – B. cierpienia – C. marności –

Źródła toposów:

- a) biblijna księga Koheleta (łac. *Vanitas vanitatum et omnia vanitas*)
- b) Biblia (Księga Hioba, Nowy Testament), mitologia grecka (Tantal, Niobe)
- c) Kwintus Horacjusz Flakkus (*Exegi monumentum aere perennius*)

Utwory – kontynuacja:

- a) „Rozmowa Mistrza Polikarpa ze śmiercią”, „Legenda o świętym Aleksym”
- b) Jan Kochanowski, „Księgi wtóre. Pieśń XXIV” („Niezwykłym i nie leda piórem opatrzony...”)
- c) „Lament świętokrzyski”, „Treny” Jana Kochanowskiego

5. (0–4) Przeczytaj tekst II, a następnie uzupełnij luki w poniższej notatce.

..... to dział piśmiennictwa religijnego zapoczątkowany w starożytności za czasów pierwszych chrześcijan, który obejmuje żywoty świętych, legendy z nimi związane oraz opisy cudów. W epoce ten typ literatury bardzo się rozpowszechnił, a jednym z najbardziej znanych tekstów jest „Legenda o świętym Aleksym”. Miała ona charakter, czyli propagowała określony wzorzec zachowania (w tym przypadku wzorzec świętego żyjącego w, który dla osiągnięcia zbawienia wiecznego dobrowolnie wyrzekł się dóbr ziemskich i umęczał swoje ciało). Historia Aleksego stała się w XX w. inspiracją dla Kazimierzy Iłłakowiczówny, która napisała wiersz pt. „Opowieść małżonki świętego Aleksego”. Utwór Iłłakowiczówny ma charakter, ponieważ pojawiają się w nim aluzje i nawiązania do innego tekstu. Bohaterem tekstu poetka uczyniła jednak nie Aleksego, ale jego opuszczoną w noc poślubną małżonkę Famijanę, która w oryginalnym tekście legendy jest zaledwie wspomniana. Ton, w jakim wypowiada się podmiot liryczny w wierszu, przypomina – przepełnioną żalem wypowiedź, żalobną skargę, zamieszczaną już w Biblii, popularną w średniowieczu (np. „*Żale Matki Boskiej pod krzyżem*”, zwane także). Wiersz reprezentuje typ liryki

6. (0–10) Wiersz Kazimierzy Iłłakowiczówny – apoteozą średniowiecznego wzorca świętego czy polemiką z tym ideałem? Rozszyfruj przesłanie wiersza i zapisz w punktach trzy argumenty z przykładami na poparcie tej hipotezy interpretacyjnej (wykorzystaj w swojej wypowiedzi przynajmniej trzy cytaty z wiersza, odnieś się także do jego formy).

7. (0–9) Zredaguj definicję epikureizmu. Odnieś się do jego genezy oraz wpływu na literaturę późniejszych epok, omawianych na lekcjach języka polskiego w pierwszym półroczu.

8. (0–6) Stanisław Barańczak, współczesny poeta, w tomiku pt. „Biografioty” z 1991 r. zamieścił zbiór krótkich wierszy odnoszących się do dzieł znanego dramaturga. Oto jeden z tekstów:

Szkot: bestia bitna.

Żona: ambitna.

Ręce umywa. Ma gdzieś.

Bór: marsz na mur! Finał: rzeź.

A. Odgadnij tytuł utworu i autora, którego dotyczy tekst.

B. Podaj dwie cechy odróżniające sztuki autora, o którym pisze Stanisław Barańczak, od teatru antycznego.

C. Wykorzystując wiedzę z zakresu słowotwórstwa, nazwij wyraz, którego przykładem jest tytuł zbioru Barańczaka i napisz krótko, na jakim pomysle poeta oparł to słowo.

D. Napisz, jakie funkcje języka obrazuje tytuł wiersza i jego treść.

9. (0–20) Wyobraź sobie, że podejmujesz decyzję o przeniesieniu się w przeszłość. Masz do wyboru czasy starożytności opisane w Biblii, antyk Greków i Rzymian, średniowiecze i renesans. Wybierz swoje miejsce i czas, a następnie zredaguj list otwarty do rówieśników, w którym poinformujesz o swoim wyborze, uzasadnisz wybór, podając trzy argumenty z przykładami i zachęcisz kolegów i koleżanki do dołączenia do Twojej niezwykłej wyprawy w przeszłość.

Test nr 2 diagnozy śródrocznej (do uzyskania łącznie 60 punktów)

1. (0–1) Dopasuj do gatunków liryki ich definicje.

A. tren – B. psalm – C. pieśń –

Definicje:

a) utwór o żałobnym charakterze, komponowany w tonie elegijnym, poświęcony wspomnieniu osoby zmarłej, rozpamiętywaniu jej zalet i uczynków.

b) gatunek poezji wywodzący się z antyku, jego geneza ma związek z muzyką; charakteryzuje się podziałem na strofy i wyraźnym rytmem; gatunek reprezentowany przez utwory o różnej tematyce, związanej z okolicznościami, którym towarzyszą, i mogą mieć charakter filozoficzny, obrzędowy, religijny, patriotyczny, wojenny, miłosny, biesiadny.

c) podniosły utwór religijny o charakterze obrzędowo-modlitewnym, zawierający przekaz pochwalny, błagalny, dziękczynny, pokutny, czasami proroczy.

2. (0–3) Podaj po jednym przykładzie utworów reprezentujących gatunki z poprzedniego ćwiczenia. Wybierz spośród poznanych tekstów powstałych od starożytności do renesansu włącznie. Podaj tytuł utworu i, jeśli to możliwe, autora. Nazwij epokę, z której pochodzi tekst.

B. tren: C. pieśń: D. psalm:

3. (0–4) Przeczytaj uważnie tekst I. Na jego podstawie i zdobytej w szkole wiedzy o dorobku kulturowym epok oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wpisz w nawisach odpowiednio [P] – prawda lub [F] – fałsz.
- A. Horacy w swoim utworze usprawiedliwia się, dlaczego przeniósł do Rzymu tradycję liryki greckiej. [...]
- B. Matka Horacego, wysoko urodzona mieszkanka Wenuzji, od najwcześniejszych lat dbała o wykształcenie syna. [...]
- C. Pieśń Horacego „*Exegi monumentum aere perennius*” jest kierowana do Polihymni, muzy pieśni i poezji chóralnej. [...]
- D. Utwór Horacego zalicza się do gatunku ody. [...]
- E. Horacy odwołuje się w swoim utworze do swojej biografii. [...]
- F. Topos *Non omnis moriar* wpisuje się w przesłanie, jakie wybrzmiewa z wiersza Horacego „*Exegi monumentum aere perennius*”. [...]
- G. Jan Kochanowski, poeta renesansowy, czerpał inspiracje z twórczości Horacego. [...]
- H. Horacjańska postawa wobec życia, przekazywana w poezji Kochanowskiego, jest sprzeciwem wobec filozofii epikureizmu. [...]

4. (0–3) Dopasuj do każdego z ważnych toposów kultury europejskiej ich źródło oraz utwór będący kontynuacją toposu w tradycji literackiej.

Toposy: A. nieśmiertelnej sławy poety – B. cierpienia – C. marności –

Źródła toposów:

- a) Biblia (Księga Hioba, Nowy Testament), mitologia grecka (Tantal, Niobe)
 b) biblijna księga Koheleta (łac. *Vanitas vanitatum et omnia vanitas*)
 c) Kwintus Horacjusz Flakkus (*Exegi monumentum aere perennius*)

Utwory – kontynuacja:

- a) „Lament świętokrzyski”, „Treny” Jana Kochanowskiego
 b) Jan Kochanowski, „Księgi wtóre. Pieśń XXIV” („Niezwykłym i nie leda piórem opatrzone...”)
 c) „Rozmowa Mistrza Polikarpa ze śmiercią”, „Legenda o świętym Aleksym”

5. (0–4) Przeczytaj tekst II, a następnie uzupełnij luki w poniższej notatce.

„Legenda o świętym Aleksym” to znany tekst z epoki, z dzieła piśmiennictwa religijnego zwanego, powstałego w starożytności za czasów pierwszych chrześcijan i obejmującego żywoty świętych, legendy z nimi związane oraz opisy cudów. Ten typ literatury miał charakter, czyli propagował określony wzorzec zachowania (w tym przypadku wzorzec świętego żyjącego w, który dla osiągnięcia zbawienia wiecznego dobrowolnie wyrzekł się dóbr ziemskich i umęczał swoje ciało). Historia Aleksego stała się w XX w. inspiracją dla Kazimierzy Łłakowiczówny, która napisała wiersz pt. „Opowieść małżonki świętego Aleksego”.

W utworze Łłakowiczówny pojawiają się aluzje i nawiązania do innego tekstu, można więc uznać wiersz za tekst Bohaterem wiersza nie jest jednak Aleksy, ale jego opuszczona w noc poślubną małżonka Famijana, która w oryginalnym tekście legendy jest zaledwie wspomniana. Podmiot liryczny w wierszu wypowiada się w tonie przywodzącym na myśl – przepętnioną żalem wypowiedź, żalobną skargę, zamieszczaną już w Biblii i obecną w utworach średniowiecznych, np. w „*Żalach Matki Boskiej pod krzyżem*”, utworze nazywanym także). Wiersz reprezentuje typ liryki

6. (0–10) Wiersz Kazimierzy Łłakowiczówny – apoteozą średniowiecznego wzorca świętego czy polemiką z tym ideałem? Rozszyfruj przesłanie wiersza i zapisz w punktach trzy argumenty z przykładami na poparcie tej hipotezy interpretacyjnej (wykorzystaj w swojej wypowiedzi przynajmniej trzy cytaty z wiersza, odnieś się także do jego formy).

.....

7. (0–9) Zredaguj definicję stoicyzmu. Odnieś się do jego genezy oraz wpływu na literaturę późniejszych epok, omawianych na lekcjach języka polskiego w pierwszym półroczu.

.....

8. (0–6) Stanisław Barańczak, współczesny poeta, w tomiku pt. „*Biografioly*” z 1991 r. zamieścił zbiór krótkich wierszy odnoszących się do dzieł znanego dramatopisarza. Oto jeden z tekstów:

Rody Werony: wraży* raban.

*wraży – wrogie, nieprzyjacielski

Młodzi: hormony. Starzy: szlaban.

Mnich: lekarstwem zielarstwo?

Finak: trup grubą warstwą.

A. Odgadnij tytuł utworu i autora, którego dotyczy tekst.

B. Podaj dwie cechy odróżniające sztuki autora, o którym pisze Stanisław Barańczak, od teatru antycznego.

.....

C. Wykorzystując wiedzę z zakresu słowotwórstwa, nazwij wyraz, którego przykładem jest tytuł zbioru Barańczaka i napisz krótko, na jakim pomysłe poeta oparł to słowo.

.....

D. Napisz, jakie funkcje języka obrazuje tytuł wiersza i jego treść.

.....

9. (0–20) Wyobraź sobie, że podejmujesz decyzję o przeniesieniu się w przeszłość. Masz do wyboru czasy starożytności opisane w Biblii, antyk Greków i Rzymian, średniowiecze i renesans. Wybierz swoje miejsce i czas, a następnie zredaguj list otwarty do rówieśników, w którym poinformujesz o swoim wyborze, uzasadnisz wybór, podając trzy argumenty z przykładami i zachęcisz kolegów i koleżanki do dołączenia do Twojej niezwykłej wyprawy w przeszłość.

.....

Klucz oceniania zadań z testów diagnozy śródrocznej

Zadania zamknięte

Zad. 1: W teście 1: A – b, B – a, C – c. **W teście 2:** A – a, B – c, C – b. Punktacja w teście 1 i 2: (0–1) 1 pkt za poprawne przyporządkowanie.

Zad. 3: W teście 1 i 2: [P]: D, E, F, G / [F]: A, B, C, H. Punktacja w teście 1 i 2: (0–4): 4 pkt za bezbłędne wskazania P/F; 3 pkt – jedna pomyłka; 2 pkt – dwie pomyłki; 1 pkt – trzy pomyłki; 0 pkt – cztery i więcej pomyłek.

Zad. 4: W teście 1: A-c-b / B-b-c / C-a-a. **W teście 2: A-c-b / B-a-a / C-b-c.** Punktacja w teście 1 i 2: (0–3 pkt): Po jednym punkcie za każde prawidłowe przyporządkowanie zawierające oba elementy.

Zadania otwarte

Zad. 2. W teście 1 i 2: Przykładowe utwory: treny: Jan Kochanowski, „Treny” (uznajemy także odpowiedzi typu „Tren XIX”) / renesans (odrodzenie); psalmy: psalmy z biblijnej Księgi Psalmów (Psalmy Dawida, uznajemy także odpowiedzi typu: „Z głębokości wołałem...”) / starożytność; Jan Kochanowski, „Psalmy Dawidów” (autorski przekład poetycki) / renesans (odrodzenie); pieśni: „Pieśń nad Pieśniami” / starożytność; Horacy „Do Deljusza” / starożytność (antyk); „Bogurodzica” / średniowiecze; Jan Kochanowski, „Chcemy sobie być radzi?...”, „Miło szaleć, kiedy czas po temu...”, „Nie wierz Fortunie, co siedzisz wysoko...”, „Wieczna sromota i nienagrodzona...”, „Niezwykłym i nie leda piórem opatrzony...” / renesans (odrodzenie). Punktacja w teście 1 i 2: (0–3 pkt): po 1 pkt za każde poprawny przykład A–C, zawierający tytuł (i autora) oraz nazwę epoki.

Zad. 5. Sposób uzupełnienia luk w teście 1: Kolejno – hagiografia, średniowiecza, parenetyczny, ascezie, intertekstualny, lamentację, „Lamentem świętokrzyskim”; roli (lub: bezpośredniej, osobistej). Sposób uzupełnienia luk w teście 2: Kolejno – średniowiecza, hagiografią, parenetyczny, ascezie, intertekstualny, lamentację, „Lament świętokrzyski”, roli (lub: bezpośredniej, osobistej). Punktacja w teście 1 i 2: (0–4 pkt): po jednym punkcie za każdą prawidłowo uzupełnioną lukę. Dopuszczalne trzy pomyłki lub braki uzupełnienia (przy czterech i więcej uczeń otrzymuje 0 punktów).

Zad. 6. Przykładowe przesłanie w teście 1 i 2: Poetka polemizuje ze średniowiecznym modelem świętości. Twierdzi, że świętość w ówczesnym rozumieniu jest daleka od ideału (lub) średniowieczny wzorzec świętego jest dyskusyjny, gdyż samopoświęcenie i całkowite oddanie się idei może wiązać się z pogwałceniem innych niż wiara fundamentalnych wartości.

Przykładowa argumentacja i przykłady w teście 1 i 2:

- Asceza prowadzi do nędzy i skrajnego wyniszczenia organizmu (tragiczny obraz Aleksego w oczach żony – epitety, wyliczenie znaków nędzy: „Stopy bose, sakwa, kij i włosienica, / i mrowie robactwa”, „jakeś leżał obdarty, szerniały i bosi”), dehumanizuje człowieka, zmienia jego wygląd nie do poznania (porównanie: „włóczęga obmierzły jak glista”).
- Bezgraniczne oddanie się Bogu, wyrzeczenie się ziemskich dóbr są wyrazem wiary, ale jednocześnie wiążą się z pogwałceniem podstawowych zasad religii chrześcijańskiej, np. przykazania: „Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego” czy

przysięgi małżeńskiej: „Przyrzekam ci miłość (...) i że cię nie opuszczę aż do śmierci” (podmiot liryczny – Famija dostrzega ważność misji męża przypominającego jej świętego Piotra – rybaka, ale ma świadomość, że powszechnie czczony już za życia współmałżonek wpadł w pułapkę – sieć własnej wiary: porównanie i metafora: „Jako rybak mądry wyszedłeś wczesnym rankiem z siecią na połów; / powróciłeś z chwałą w twej sieci”; aluzja do przysięgi małżeńskiej i antyteza w skardze podmiotu lirycznego – żony Aleksego: „Ja – miłująca cię, ja – ślubowana ci oblubienica... / Lecz tyś odszedł...”).

- Samotność porzuconych bliskich, brak wieści o kochanej osobie przysparzają im niewyobrażalną cierpienie, ranią, wywołują rozpacz („I chwyciłam się nadziei, jak odlatujących ptaków, / i biegłam do wróżbitów, i szukałam na niebie znaków, / i biłam głową o mur, i wzywałam cię w imię Jezu Chrysta, / o Aleksy” – anaforyczna wypowiedź podmiotu lirycznego – opuszczonej żony podkreśla ogrom gwałtownych uczuć, jest ilustracją faz, przez jakie przechodzi osoba w traumie). Rozpacz prowadzi do nieodwracalnych zmian w psychice (epitety, powtórzenia, wyraziste porównanie i zwielokrotnione wykrzyknienie w ostatniej zwrotce monologu Famiji: „Lecz moje serce – rozdarte, rozdarte, ciężkie, ciężkie jak ołów, / o Aleksy, Aleksy, Aleksy!”). Czas nie leczy ran porzuconych – w całym monologu podmiotu lirycznego – Famiji wybrzmiewa żal, cierpienie, które z latami przybiera na sile (kolejne strofy kończą się pełnym żalu, przypominającym lamentację zwrotem do adresata: „o Aleksy”, ten zwrot w ostatniej zwrotce przybiera formę zwielokrotnionego wykrzyknienia: „o, o Aleksy, Aleksy, Aleksy!”).
- Porzucenie najbliższych, zaniedbywanie ich powoduje, że są skazani na samotność, żmudne borykanie się z codziennymi problemami (Famijada mówi o sobie: „Zostawiona sama”, opisuje bezskuteczne próby odnalezienia męża: „Wysyłałam po ciebie sługi i wysyłałam po ciebie okręty... / ...Nie przywieziono cię...”).
- Lata spędzone przez świętego na umartwianiu się to także czas, który nieubłaganie wyciska piętno na najbliższych (opuszczona, ciągle wierna żona pielęgnuje wspomnienia i pamiątki po mężu, a jednocześnie dostrzega skutki swojego starzenia się w zgryzocie, widzi zmiany w swoim wyglądzie i w swojej psychice („Czekałam na ciebie lat dziesięć i dwadzieścia, i trzydzieści z górą, / młoda, piękna, pachnąca – potem zimna, twarda, z zeschniętą pomarszczoną skórą” – powtórzenia / anafora i antyteza wzmacniają siłę obrazowania, podkreślają upływ czasu i bezlitosne zmiany).

Punktacja w teście 1 i 2 (0–10 pkt): 0–2 pkt – za trafne i dojrzałe wskazanie przesłania utworu (liczba punktów zależna od jakości tego elementu wypowiedzi ucznia); 0–6 pkt – za sformułowanie merytorycznych, adekwatnych do przesłania (tezy) argumentów i podanie do nich trafnych przykładów (0–2 pkt za każdą z trzech wiązek argument + przykłady); 0–1 pkt – za włączenie do wypowiedzi przynajmniej trzech cytatów z wiersza; 0–1 pkt za odniesienie się w wypowiedzi do formy wiersza.

Zad. 7. Przykładowa definicja w teście 1: epikureizm – kierunek filozoficzny, narodził się w starożytnej Grecji za sprawą Epikura w IV–III w. p.n.e. Za priorytet uznawał szczęście jako dobro najwyższe rozumiane jako przyjemność, brak cierpienia i trosk, zaspokojenie podstawowych potrzeb i spokój w gronie przyjaciół. Życie jest krótkie, należy z niego korzystać, póki trwa (*carpe diem* – chwytaj dzień). Środki do osiągnięcia szczęścia to według Epikura i jego wyznawców cnota i rozum. Korzystaniu

z przyjemności życiowych powinien towarzyszyć umiar, gdyż intensywna pogoń za przyjemnością może wywołać cierpienie. Epikureizm podkreślał autonomię człowieka i jego wolność od boskich wyroków. Wpływy epikureizmu widać m.in. w twórczości Horacego. W średniowieczu negowano epikureizm, uznając go za sprzeczny z filozofią chrześcijańską, ale w renesansie był kontekstem wielu dzieł literatury, m.in. „Pieśni” Jana Kochanowskiego, „Wizerunku własnego żywota człowieka poczciwego” Mikołaja Reja. Przykładowa definicja w teście 2: stoicyzm – kierunek filozoficzny, utworzony w starożytnej Grecji przez Zenona z Kition w III w. p.kn.e., oparty na etyce surowej cnoty, równoznacznej z dobrem i szczęściem, które można osiągnąć przez wewnętrzną dyscyplinę moralną, życie zgodne z rozumem i naturą (boskim *logosem* przenikającym kosmos i ludzką duszę). Głosili, że równowagę duchową osiąga się poprzez wyzbycie się namiętności, afektów, czyli uczuć zanadto kierowanych bezrozumnym popędem: nadmierną przyjemnością, smutkiem, żądzą, strachem („stoicki spokój”). Wewnętrzna harmonia pozwala na osiągnięcie szczęścia i panowanie nad sobą niezależnie od wydarzeń zewnętrznych. Stoicy wyznawali panteizm, czyli pogląd, że cały świat ma boski charakter. Ten pogląd oraz rozumienie etyki sprawiły, że ten kierunek filozoficzny wywarł znaczny wpływ na rozwój myśli chrześcijańskiej w średniowieczu. Twórcy renesansu (m.in. Jan Kochanowski w pieśniach i fraszkach) nawiązywali do filozofii stoików. Punktacja w teście 1 i 2 (0–9 pkt): 0–2 pkt za odniesienie się do genezy kierunku (kto stworzył, kiedy); 0–2 pkt za prezentację założeń epikureizmu / stoicyzmu; 0–2 pkt za wskazanie obecności/wpływu na obydwie kolejne epoki: średniowiecze i renesans; 0–1 pkt za styl adekwatny do formy wypowiedzi (definicja); 0–2 pkt za poprawność językową.

Zad. 8.

A. Test 1. William Szekspir „Makbet”; Test 2. William Szekspir „Romeo i Julia”.

B. Przykładowe odpowiedzi dotyczące różnic pomiędzy teatrem antycznym a elżbietańskim (szekspirowskim): odejście od tradycyjnych zasad kompozycji obowiązujących w antycznym teatrze: jedności czasu, miejsca i akcji; rezygnacja z przestrzegania antycznej zasady decorum, czyli odpowiedniości stylów (w antyku tragedia musiała być utrzymana w stylu wysokim, patetycznym, zaś komedia w stylu niskim, rubasznym – Szekspir miesza style w różnych gatunkach swoich dramatów, przeplata elementy liryczne z tragicznymi, patos z humorem i rubasznnością); odejście od antycznej zasady występowania co najwyżej trzech aktorów w jednej scenie (w teatrze elżbietańskim pojawiają się sceny zbiorowe); w teatrze antycznym unikano przedstawienia drastycznych scen (widz dowiadywał się o nich z kontekstu, z opowieści chóru lub postaci), w teatrze elżbietańskim nie rezygnowano z włączania takich wydarzeń do akcji sztuki, np. zamordowanie Dunkana przez Lady Makbet, zgładzenie królewskich strażników przez Makbeta (Test 1), samobójstwo Julii (Test 2); złamanie klasycznej zasady konstruowania postaci – odejście od wzorca niezmiennej w swoich postawach, jednoznacznej (negatywnej lub pozytywnej) postaci na rzecz postaci wielowymiarowych, podlegających dynamicznym przemianom pod wpływem wydarzeń dramatu, przeżywanych w sztuce doświadczeń.

C. Przykładowa odpowiedź: neologizm / neologizm artystyczny / neologizm poetycki; autor stworzył nowy wyraz „biografioty” na bazie słów: biografia (życiorys – utwory

Barańczaka odnoszą się do twórczości znanych pisarzy); bazgroły / gryzmoły – w znaczeniu pobieżne, niestaranne zapiski; fiol – potocznie: dziwactwo.

D. Odpowiedź: funkcja poetycka, funkcja ekspresywna.

Punktacja w teście 1 i 2 (0–6 pkt): 0–1 pkt za trafne odgadnięcie autora i tytułu; 0–3 pkt za podanie różnic pomiędzy teatrem antycznym a teatrem elżbietańskim (po jednym punkcie za każdą poprawnie wskazaną różnicę); 0–1 pkt za trafne nazwanie wyrazu (neologizm lub neologizm poetycki lub neologizm artystyczny) oraz interpretację pomysłu autora; 0–1 pkt za podanie dwóch funkcji języka w utworze Barańczaka (f. poetycka, f. ekspresywna).

Zad. 9. (0–20 pkt): klucz oceniania jak w rozdziale 1.1. Test diagnozy wstępnej na starcie, w części: Klucz oceniania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym.

Kartoteka testów diagnozy śródrocznej

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
1.	Rozróżnia gatunki liryczne poznane w szkole podstawowej (tren, pieśń) oraz psalm, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe. – I 1/3	P	D	B	R
2.	Rozróżnia gatunki liryczne poznane w szkole podstawowej (tren, pieśń) oraz psalm, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe. Wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe. – I 1/3, I 1/8	PP	D	C	Z
3.	Wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe. Analizuje strukturę tekstu (literackiego): odczytuje jego sens, główną myśl. Zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje sentencje obecne w polskim dziedzictwie kulturowym. – I 1/8, I 2/2, II 2/5	PP	PF	C	AN
4.	Rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w okresach od starożytności do renesansu. Wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe. Rozumie pojęcie toposu, rozpoznaje podstawowe toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich. – I 1/1, I 1/8, I 1/11	PP	D	C	AN
5.	Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek ze zjawiskami egzystencjalnymi. Porównuje utwory literackie, dostrzega kontynuacje i nawiązania, określa cechy wspólne i różne. Rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizację) w tekście oraz określa jej funkcję. – I 1/9, I 1/13, II 2/6	PP	L	C	AN

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
6.	Porównuje utwory literackie, dostrzega kontynuacje i nawiązania, określa cechy wspólne i różne. Rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: antytezę, wyliczenie i określa ich funkcję. Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi i egzystencjalnymi; wykorzystuje w interpretacji utworu potrzebne konteksty. Rozpoznaje w utworze literackim wartości uniwersalne, określa ich rolę i związek z problematyką utworu. Formułuje tezy i argumenty przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych; rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnym tekście. W interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów. – I 1/13, I 1/4, I 1/9, I 1/15, I 1/16, III 1/1, III 1/6, III 2/10	PP	KO	D	E
7.	Charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki. Tworzy spójne wypowiedzi w formie gatunkowej: definicja. – I 2/5, III 2/6	PP	KO	C	S
8A.	Wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe. – I 1/8	P	KO	B	R
8B.	Rozpoznaje związek tematyki i problematyki poznanych tekstów z programami epoki literackiej, zjawiskami estetycznymi; poddaje ją refleksji. Porównuje utwory literackie (dramat antyczny i szekspirowski), określa różnice. Określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej. – I 1/9, I 1/13, I 2/4	PP	KO	C	S
8C.	Rozpoznaje w tekstach literackich komizm, humor, określa ich funkcje w tekście i ich wartościujący charakter. Rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego. Odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego; określa funkcje innowacji językowej w tekście. – I 1/6, II 2/7, II 3/6	PP	KO	C	AN

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
8D.	Rozpoznaje i określa funkcje tekstu. – II 3/3	P	KO	B	R
9.	Tworzy spójną wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (list otwarty). – III 2/6	PP	RO	D	E

1.4. Test diagnozy na zakończenie (2 równoległe testy)

Celem tego pomiaru wiedzy i umiejętności uczniów jest sprawdzenie poziomu wiedzy i umiejętności uczniów zdobytych w klasie I, po omówieniu zagadnień historyczno-literackich do końca epoki oświecenie oraz nowych zagadnień z zakresu kształcenia językowego. Uczniowie powinni rozwiązać proponowany test na przełomie maja i czerwca, aby jeszcze w ostatnim miesiącu nauki można było ich wspomóc w nadrobieniu ewentualnych braków.

Tekst I do testów nr 1 i nr 2 na zakończenie: „Odpowiedź na pytanie: Czym jest Oświecenie?”

„Oświecenie to wyjście człowieka z zawińonej przez niego niedojrzałości. Niedojrzałość jest nieumiejętnością w posługiwaniu się własnym rozumem bez przewodnictwa innych. Niedojrzałość ta jest zawińona przez człowieka, jeśli jej powód tkwi nie w braku rozumu, ale zdecydowania i odwagi, by swym rozumem posługiwać się bez zwierzchnictwa innych. *Sapere aude!**. Odważ się posługiwać własnym rozumem! – oto maksyma oświecenia”.

* *Sapere aude!* (łac.) – Bądź odważny! (cytat z pieśni Horacego I 2, 40).

Źródło: Kant 2005: 44.

Tekst II do testów nr 1 i nr 2 na zakończenie: Jostein Gaarder „Świat Zofii”

„Jak pamiętamy, racjoniści uważali, że podstawa wszelkiego ludzkiego poznania tkwi w ludzkiej świadomości. Pamiętamy także twierdzenie empirystów, że wszelka wiedza o świecie pochodzi ze zmysłów. [...] W punkcie wyjścia Kant zgadza się z [...] empirystami, że cała nasza wiedza o świecie pochodzi z doświadczeń uzyskanych za pomocą zmysłów. Ale – i tu podaje rękę racjonalistom – również w naszym rozumie tkwią istotne właściwości, mające wpływ na sposób, w jaki pojmujemy otaczający nas świat. [...] Świadomość człowieka nie jest więc bierną „tablicą”, która jedynie przyjmuje wrażenia zmysłowe z zewnątrz. Ona je od razu formuje. [...] Kant twierdził, że nie tylko świadomość dopasowuje się do rzeczy, lecz także rzeczy dopasowują się do świadomości. [...] Kant wprowadził istotny podział między „rzeczą w sobie” a „rzeczą dla mnie”. Nigdy nie możemy osiągnąć pewnej wiedzy o rzeczy samej w sobie. Wiemy tylko, jak rzeczy „nam się ukazują”. [...] Filozofowie przed Kantem zastanawiali się nad prawdziwie wielkimi problemami filozoficznymi – na przykład: czy człowiek ma nieśmiertelną duszę, czy istnieje jakiś bóg [...]. Kant uważał, że człowiek nie może w tych sprawach osiągnąć pełnej wiedzy. Nie oznacza to wcale, że odrzucał ten rodzaj problemów. [...] Gdy chodzi o takie wielkie pytania filozoficzne, rozum operuje, według Kanta, poza granicami tego, co my, ludzie, możemy poznać. A jednocześnie w naturze człowieka [...] tkwi podstawowa potrzeba zadawania sobie takich właśnie pytań. Kiedy jednak pytamy o to, czy wszechświat jest skończony czy nieskończony, zadajemy pytanie o całość, której sami jesteśmy częścią. Dlatego właśnie tej całości nie możemy poznać”.

Źródło: Gaarder 1995: 339.

Tekst III do testów nr 1 i nr 2 na zakończenie

Mikołaj Sęp Szarzyński „O wojnie naszej, którą wiedziemy z szatanem, światem i ciałem”

Test nr 1 diagnozy na zakończenie (do uzyskania łącznie 50 punktów)

- (0–6) Dopisz w nawiasach do nazwisk postaci dziedziny, które reprezentują (literatura, malarstwo, rzeźba, muzyka) oraz epoki (starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie).

A. Wacław Potocki (..... –); **B.** Antonio Canova (..... –); **C.** Giovanni Boccaccio (..... –); **D.** Stanisław Staszic (..... –); **E.** Andrzej Frycz Modrzewski* (..... –); **F.** Franciszek Villon (..... –); **G.** Michał Anioł (..... –); **H.** Peter Paul Rubens (..... –); **I.** Bernardo Bellotto (Canaletto); (..... –); **J.** Diego Velázquez (..... –); **K.** Rafael Santi (..... –); **L.** Antonio Vivaldi (..... –); **M.** Homer (..... –); **N.** Franciszek Karpiński (..... –); **O.** Mikołaj Rej (..... –); **P.** Jan Chryzostom Pasek (..... –); **Q.** Wolfgang Amadeusz Mozart (..... –); **R.** Wincenty Kadłubek (..... –).
- (0–3) Dopisz w nawiasach do cytatów: źródło / autora, epokę oraz kierunek filozoficzny / światopogląd.

A. *Pantha rei!* (Wszystko płynie / wszystko przemija) (..... – –)

B. *Vanitas vanitatum et omnia vanitas* (Marność nad marnościami i wszystko marność) (..... – –)

C. *Cogito ergo sum* (Myślę, więc jestem) (..... – –)
- (0–4) Odgadnij nazwy opisanych stylów/nurtów oraz nazwij epokę, w której zyskały największą popularność.

A. Nurt w literaturze, sztuce, muzyce, architekturze, odwołujący się do kultury antyku, cechujący się m.in. zaakcentowaniem funkcji dydaktycznej dzieł, zachowaniem harmonii i umiaru. Nazwa: Epoka:

B. Styl poetycki charakteryzujący się efektowną formą utworu, nadużyciem metafor, a także różnych chwytów stylistycznych: aliteracji, anafory, paradoksu, inwersji, parentezy, hiperboli itp.; celem tak konstruowanej poezji było zaskoczenie, szokowanie odbiorcy tematem lub formą utworu. Nazwa: Epoka:
- (0–2) Przeczytaj uważnie teksty I i II, a następnie na ich podstawie oraz na bazie zdobytej na lekcjach wiedzy o filozofii oświecenia oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wpisz w nawiasach odpowiednio [P] – prawda lub [F] – fałsz.

A. Myśl Kanta „Postępuj tylko wedle takiej zasady, co do której mógłbyś jednocześnie chcieć, aby stała się ona prawem powszechnym”, jest przykładem imperatywu. [...]

B. Niedojrzałość – to według Immanuela Kanta dzieciństwo. [...]

- C.** Według Immanuela Kanta w osiągnięciu dojrzałości może przeszkodzić człowiekowi brak samodzielności myślenia, uleganie „zwierchnictwu innych”. [...]
- D.** Według teorii Immanuela Kanta człowiek jest w stanie odpowiedzieć na wielkie pytania filozoficzne, np. dotyczące istnienia bogów, gdyż sam jest częścią wszechświata, którego te pytania dotyczą. [...]
- E.** Immanuel Kant w swoich poglądach zdecydowanie neguje poglądy bliskie empiryzmowi. [...]
- F.** „Rzecz w sobie” to według Kanta oznaczała rzeczywistość, która istnieje niezależnie od świadomości i która jest absolutnie niepoznawalna, w odróżnieniu od poznawalnej „rzeczy dla mnie” i nie może się stać „rzeczą dla nas”, tzn. nie może być poznana. [...]
- 5.** (0–10) Przeczytaj tekst III – wiersz Mikołaja Sępa Szarzyńskiego pt. „O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem”, a następnie uzupełnij tabelę.

Lp.	Środek poetycki	Definicja środka poetyckiego i jego funkcja	Przykład z wiersza
A.		Zabieg wersyfikacyjny polegający na przeniesieniu zdania dłuższego niż wers do następnej linijki tekstu w strofie lub do wersu należącego do kolejnej zwrotki. Jest odstępstwem od normy tradycyjnego schematu wersyfikacyjnego, a dzięki temu urozmaica rytm wiersza, zwraca uwagę na jego artystyczny kształt, czasem sygnalizuje pojawienie się szczególnie ważnego elementu treściowego.	
B.	metonimia		
C.		Zastąpienie nazwy danej rzeczy) zwrotem zbudowanym z wyrazów o rozbieżnych znaczeniach, które po połączeniu nazywają tę rzecz; wytworzenie nowego znaczenia przez zestawienie dwóch myśli, sprzecznych i zarazem podobnych. Ten środek stylistyczny stanowi oryginalne zestawienie, zadziwia czytelnika, pobudza refleksję nad interpretacją utworu.	
D.	pytanie retoryczne		
E.		Szyk przestawny, czyli taka kolejność wyrazów w wypowiedzeniu, która jest odbierana jako niecodzienna, niezwykła.	

- 6.** (0–1) Jaki gatunek liryki reprezentuje utwór Sępa-Szarzyńskiego?
.....
- 7.** (0–4) Wpisz w nawiasach nazwy gatunków, jakie reprezentują podane utwory oraz nazwy epok, w których powstały.
- A.** Ignacy Krasicki „Pijaństwo” [.....,]]
- B.** Homer „Odyseja” [.....,]]

C. Molier „Skąpiec” [.....,]

D. „Żale Matki Boskiej pod krzyżem” [.....,]

8. (0–20) *Dzieła tego pisarza/poety wciąż trafiają do rozumu i do serca czytelników oraz inspirują innych twórców.* Napisz rozprawkę (180–200 słów), w której odniesiesz się do twórczości wybranego pisarza lub poety z czasów od starożytności do oświecenia włącznie. Sformułuj trzy argumenty, do nich przykłady.
-

Test nr 2 diagnozy na zakończenie (do uzyskania łącznie 50 punktów)

1. Dopasuj w nawiasach do nazwisk postaci dziedziny, które reprezentują (literatura, malarstwo, rzeźba, muzyka) oraz epoki (starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie).

A. Johannes Vermeer (..... –); **B.** Ludwig van Beethoven (..... –); **C.** Tycjan (..... –); **D.** Daniel Naborowski (..... –); **E.** Miguel de Cervantes (..... –); **F.** Ignacy Krasicki (..... –); **G.** Piotr Skarga (..... –); **H.** Jan Długosz (..... –); **I.** Leonardo da Vinci (..... –); **J.** Rembrandt (..... –); **K.** Sofokles (..... –); **L.** Julian Ursyn Niemcewicz (..... –); **M.** Jan Kochanowski (..... –); **N.** Marcello Bacciarelli (..... –); **O.** Dante Alighieri (..... –); **P.** Jan Sebastian Bach (..... –); **Q.** Bertel Thorvaldsen (..... –); **R.** Jan Andrzej Morsztyn (..... –).

2. (0–3) Dopisz w nawiasach do cytatów: źródło/autora, epokę oraz kierunek filozoficzny/światopogląd.

A. *Carpe diem!* (Chwytaj dzień!) (..... – –)

B. Umysł człowieka w chwili narodzin jest „czystą kartą” (*tabula rasa*), niezapisaną żadnymi znakami. (..... – –)

C. *Homo sum, humani nihil a me alienum puto* (Człowiekiem jestem i nic co ludzkie nie jest mi obce) (..... – –)

3. (0–4) Odgadnij nazwy opisanych stylów/nurtów oraz nazwij epokę, w której zyskały największą popularność.

A. Ideologia oparta na przekonaniu, że szlachta polska bierze swój rodowód od Sarmatów, czyli starożytnego ludu zamieszkującego tereny między Dolną Wołgą a Donem, po którym odziedziczyła liczne zalety: męstwo, poszanowanie wolności, gościnność, dobroduszość. Nazwa: Epoka:

B. Stworzony przez J.J. Rousseau oraz L. Sterne’a kierunek umysłowy i literacki, który zakładał, że człowiek w procesie cywilizacji utracił podstawowe wartości, dlatego konieczny jest powrót do natury, kierowanie się głosem serca, a nie rozumem. Nazwa: Epoka:

4. (0–2) Przeczytaj uważnie teksty I i II, a następnie na ich podstawie oraz na bazie zdobytej na lekcjach wiedzy o filozofii oświecenia oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wpisz w nawisach odpowiednio [P] – prawda lub [F] – fałsz.
- A.** Imperatyw, zgodnie z teorią Kanta, to nakaz niepodlegający dyskusji. Może on mieć np. charakter moralny. [...]
- B.** Niedojrzałość to według Immanuela Kanta wiek młodzieńczy. [...]
- C.** Według Immanuela Kanta w osiągnięciu dojrzałości może przeszkodzić człowiekowi brak samodzielności myślenia. [...]
- D.** Kant twierdził, że choć człowiek ma naturalną potrzebę zadawania wielkich pytań filozoficznych, np. o nieśmiertelność duszy, to odpowiedzi na nie leżą poza granicami ludzkiego rozumu. [...]
- E.** Immanuel Kant w swoich poglądach zdecydowanie neguje poglądy bliskie racjonalizmowi. [...]
- F.** „Rzecz dla mnie” to według Kanta rzeczywistość możliwa do poznania i zgłębienia przez człowieka, w odróżnieniu od niepoznawalnej, niezależnej od ludzkiej świadomości „rzeczy w sobie”. [...]
5. Przeczytaj tekst III – wiersz Mikołaja Sępa Szarzyńskiego pt. „O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem”, a następnie uzupełnij poniższą tabelę.

Lp.	Środek poetycki	Definicja środka poetyckiego i jego funkcja	Przykład z wiersza
A.		Pominięcie w zdaniu lub wyrażeniu jakiejś części wypowiedzi tak, aby odbiorca (czytelnik) mógł się domyślić brakujące części na podstawie kontekstu. Wzmaga uwagę czytelnika, zmusza go do poszukiwania znaczeń wypowiedzi.	
B.		Zabieg składniowy, polegający na nagromadzeniu w wypowiedzi (wierszu) zdań, które poprzez zastosowany na ich końcu znak interpunkcyjny podkreślają emocje podmiotu lirycznego/bohatera, wzmacniają wydzźwięk emocjonalny utworu itp.	
C.	epitet		
D.		Zestawienie dwóch przeciwstawnych sobie znaczeniowo elementów, np. zdań lub wyrażeń. Ten zabieg stylistyczny może odnosić się do wyliczenia wad i zalet, przedstawienia perspektywy teraźniejszości i przeszłości, kontrastu między zamiarem a rezultatem itp. Ożywia wypowiedź, uruchamia wyobraźnię czytelnika i refleksję o kontekstach.	
E.	peryfraza		

6. (0–1) Jaki gatunek liryki reprezentuje utwór Sępa-Szarzyńskiego?
-

7. (0–4) Dopasuj do utworów nazwy gatunków, jakie reprezentują. Wpisz w nawiasach nazwy gatunków, jakie reprezentują podane utwory oraz nazwy epok, w których powstały.
- A. Ignacy Krasicki „Do króla” [.....,]
- B. Homer „Iliada” [.....,]
- C. Julian Ursyn Niemcewicz „Powrót pośła” [.....,]
- D. „Kwiatki świętego Franciszka” [.....,]
8. (0–20) *Dzieła tego pisarza/poety wciąż trafiają do rozumu i do serca czytelników oraz inspirują innych twórców.* Napisz rozprawkę (180–200 słów), w której odniesiesz się do twórczości wybranego pisarza lub poety z czasów od starożytności do oświecenia włącznie. Sformułuj trzy argumenty, do nich przykłady.
-

Klucz oceniania testu diagnozy na zakończenie (do uzyskania łącznie 50 punktów)

Zadanie zamknięte

Zad. 4. W teście 1: A-P; B-F; C-P; D-F; E-F; F-P. W teście 2: A-P; B-F; C-F; D-P; E-F; F-P. Punktacja w teście 1 i 2 (0–2 pkt): 2 pkt za bezbłędne wskazania P/F; 1 pkt – jedna pomyłka; 0 pkt – dwie i więcej pomyłek.

Zadania otwarte

Zad. 1.

Odpowiedzi w teście 1: A. Wacław Potocki* (*gwiazdką oznaczono pozycje z listy lektur uzupełniających*) [literatura – barok]; B. Antonio Canova [rzeźba – oświecenie] C. Giovanni Boccaccio* [literatura – renesans] D. Stanisław Staszic* [literatura – oświecenie] E. Andrzej Frycz Modrzewski* [literatura – renesans] F. Franciszek Villon [literatura – średniowiecze] G. Michał Anioł [malarstwo/ rzeźba/ literatura (*uznajemy każdą z podanych odpowiedzi*) – renesans] H. Peter Paul Rubens [malarstwo – barok] I. Bernardo Bellotto (Canaletto) [malarstwo – oświecenie] J. Diego Velázquez [malarstwo – barok] K. Rafael Santi [malarstwo – renesans] L. Antonio Vivaldi [muzyka – barok] M. Homer [literatura – starożytność] N. Franciszek Karpiński [literatura – oświecenie] O. Mikołaj Rej [literatura – renesans] P. Jan Chryzostom Pasek [literatura – barok] Q. Wolfgang Amadeusz Mozart [muzyka – oświecenie] R. Wincenty Kadłubek [literatura – średniowiecze]

Odpowiedzi w teście 2: A. Johannes Vermeer [malarstwo – barok] B. Ludwig van Beethoven [muzyka – oświecenie] C. Tycjan [malarstwo – renesans] D. Daniel Naborowski [literatura – barok] E. Miguel de Cervantes* (*gwiazdką oznaczono pozycje z listy lektur uzupełniających*) [literatura – renesans] F. Ignacy Krasicki [literatura – oświecenie] G. Piotr Skarga [literatura – renesans] H. Jan Długosz [literatura – średniowiecze] I. Leonardo da Vinci [malarstwo – renesans] J. Rembrandt [malarstwo – barok] K. Sofokles [literatura – starożytność] L. Julian Ursyn Niemcewicz* [literatura – oświecenie] M. Jan Kochanowski [literatura – renesans] N. Marcello Bacciarelli [malarstwo – oświecenie] O. Dante Alighieri [literatura – średniowiecze] P. Jan Sebastian Bach [muzyka – barok] Q. Bertel Thorvaldsen [rzeźba – oświecenie] R. Jan Andrzej Morsztyn [literatura – barok]

Punktacja w teście 1 i 2 (0–6 pkt): 6 pkt za bezbłędne uzupełnienia; 5 pkt – jedna pomyłka bądź luka; 4 pkt – dwie pomyłki/luki; 3 pkt – trzy pomyłki/luki; 2 pkt – cztery pomyłki/luki; 1 pkt – pięć pomyłek/luk; 0 pkt sześć lub więcej pomyłek/luk.

Zad. 2.

Odpowiedzi w teście 1: A. [Heraklit z Efezu; antyk/ starożytność; jońska filozofia przyrody / wariabilizm (teoria zmienności) / heraklityzm / nawiązywali do niej stoicy] B. [Biblia / Stary Testament, Księga Koheleta; starożytność; chrześcijaństwo] C. [Kartezjusz / René Descartes; oświecenie; kartezjanizm/racjonalizm]

Odpowiedzi w teście 2: A. [Horacy; antyk/starożytność; epikureizm, miał wpływ na światopogląd renesansowy] B. [John Locke; oświecenie; empiryzm] C. [Terencjusz; antyk/starożytność; upowszechniony w renesansowym humanizmie].

Punktacja w teście 1 i 2 (0–3 pkt): po 1 punkcie za każdy poprawnie uzupełniony wers tabeli.

Zad. 3.

Odpowiedzi w teście 1: A. Nazwa: klasycyzm / Epoka: oświecenie B. Nazwa: marinizm / Epoka: barok

Odpowiedzi w teście 2: A. Nazwa: sarmatyzm / Epoka: barok B. Nazwa: sentymentalizm / Epoka: oświecenie

Punktacja w teście 1 i 2 (0–4 pkt): po 1 punkcie za każdą poprawną odpowiedź.

Zad. 5.

Odpowiedzi w teście 1:

A. Nazwa środka poetyckiego: przerzutnia. Przykład z wiersza: np.: „Pokój — szczęśliwość; ale bojowanie Byt nasz podniebny: on srogi ciemności Hetman i świata łakome marności O nasze pilno czynią zepsowanie”; *strofa 3*: „Królu powszechny, prawdziwy pokój”; *strofa 4*: „Zbawienia mego, jest nadzieja w tobie!”.

B. Nazwa środka poetyckiego: metonimia. Przykład z wiersza: „srogi ciemności Hetman” (zamiast szatan); „król powszechny”, „prawdziwy pokój zbawienia” lub „możny Pan” (zamiast Bóg).

C. Definicja: np.: Trop polegający na zastąpieniu tzw. słowa właściwego (nazwy danej rzeczy) zwrotem zbudowanym z wyrazów o rozbieżnych znaczeniach, które po połączeniu nazywają tę rzecz; wytworzenie zupełnie nowego znaczenia przez zestawienie dwóch myśli, sprzecznych i zarazem podobnych. Ten środek stylistyczny stanowi dla czytelnika nowe, oryginalne zestawienie, zadziwia, pobudza refleksję nad interpretacją utworu. Przykład z wiersza: „Ten nasz dom — ciało”.

D. Nazwa środka poetyckiego: pytanie retoryczne. Przykład z wiersza: „Cóż będę czynił w tak strasliwym boju, Wątki, niebaczny, rozdwojony w sobie?”.

E. Definicja: np.: Szyk przestawny, czyli taka kolejność wyrazów (części zdania) w wypowiedzeniu, która jest odbierana jako niecodzienna, niezwykła. Przykład z wiersza: „Zbawienia mego, jest nadzieja w tobie!” (powinno być: Nadzieja mojego zbawienia jest w tobie).

Odpowiedzi w teście 2:

A. Nazwa środka poetyckiego: elipsa. Przykład z wiersza: „Pokój — szczęśliwość; ale bojowanie // Byt nasz podniebny; To nasz pokój – ciało” (pominięcie łącznika jest jako części orzeczenia imiennego – powinno być np.: pokój [jest to] szczęśliwość).

B. Nazwa środka poetyckiego: zdanie wykrzyknikowe. Przykład z wiersza: „Nie dosyć na tym, o nasz możny Panie!; Zbawienia mego, jest nadzieja w tobie! Ty mnie przy sobie postaw, a prześpiecnie Będę wojował i wygram statecznie!”.

C. Definicja: Wyraz określający cechy rzeczownika (osoby, zwierzęcia, zjawiska, rzeczy itp.), uwydatniający charakterystyczne, warte podkreślenia (w zamyśle autora) cechy. Może być wyrażony przymiotnikiem, imiesłowem, rzeczownikiem. Upiększa i wzbogaca styl wypowiedzi poetyckiej. Przykład z wiersza: np.: byt podniebny; srogi Hetman; łakome marności; możny Pan; zbiegłe lubości; straszliwy bój; (ja) wątły, niebaczny, rozdwojony w sobie; król powszechny; prawdziwy pokój; moje zbawienie.

D. Nazwa środka poetyckiego: antyteza. Przykład z wiersza: „Pokój — szczęśliwość; ale bojowanie Byt nasz podniebny”; „Cóż będę czynił w tak straszliwym boju, Wątły, niebaczny, rozdwojony w sobie?”.

E. Definicja: Zastąpienie istniejącej nazwy jej omówieniem, rozbudowanym opisem. Nadaje wypowiedzi charakter podniosły, wyszukany, może być powodowane chęcią unikania mówienia wprost o drażliwych tematach lub zmuszenia czytelnika do wysiłku intelektualnego – rozszyfrowania, co kryje się za opisem. Przykład z wiersza: „srogi ciemności // Hetman (szatan); Królu powszechny, prawdziwy pokoju // Zbawienia mego” (Bóg).

Punktacja w teście 1 i 2 (0–10 pkt): Po 2 punkty za uzupełnienie luk w każdym wersie tabeli. W wersach dotyczących definicji i funkcji środków poetyckich uznajemy odpowiedzi zawierające charakterystykę i funkcję danego środka. W wersach dotyczących przykładu z wiersza przyznajemy punkt za podanie jednego trafnego przykładu.

Zad. 6. Prawidłowa odpowiedź w teście 1 i 2: sonet (punktacja: 1 pkt za prawidłową odpowiedź).

Zad. 7. Odpowiedzi w teście 1: A. [satyra, oświecenie] B. [epos, starożytność/ antyk] C. [komedia, barok] D. [lament/plankt, średniowiecze].

Odpowiedzi w teście 2: A. [satyra, oświecenie] B. [epos, starożytność/antyk] C. [komedia, oświecenie] D. [legenda, średniowiecze].

Punktacja w teście 1 i 2 (0–4 pkt): po jednym punkcie za każdy prawidłowo uzupełniony nawias.

Zad. 8. (0–20 pkt): klucz oceniania jak w rozdziale 1.1. Test diagnozy wstępnej na starcie, w części Klucz oceniania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym.

Kartoteka testów diagnozy na zakończenie

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
1.	Rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie i teksty kultury w poszczególnych okresach od starożytności do oświecenie włącznie. – I 1/1	P	KO	A	W
2.	Charakteryzuje główne prądy filozoficzne. – I 2/5	P	D	B	R
3.	Charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki. Rozpoznaje sposoby kreowania świata przedstawionego, sytuacji lirycznej. Rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych. – I 2/5, I 1/10, I 1/3	P	KO	B	R
4.	Charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki. Porównuje fragmenty utworów, dostrzega w nich kontynuacje i nawiązania. Przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów. – I 2/5, I 1/13, I 2/1	P	PF	C	Z
5.	Wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe. Rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programem epoki literackiej (barok). Rozpoznaje w tekście poetyckim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej: epitety, metaforę, pytanie retoryczne oraz środki znaczeniowe: peryfrazę; składniowe: elipsę, antytezę; wersyfikacyjne, w tym przeczucie; określa ich funkcje. Wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstu. Rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi. – I 1/8, I 1/9, I 1/4, II 1/1, II 1/4	PP	KO	C	S
6.	Rozpoznaje i określa gatunek liryczny: sonet (barokowy). – I 1/3	P	KO	B	R
7.	Rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne: satyra, epos, komedia, lament (<i>lamentacja, plankt</i>). Sytuuje utwory w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, barok, oświecenie. – I 1/3, I 1/1	P	KO	B	R
8.	Tworzy spójną wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (rozprawka). Formułuje tezy i argumenty przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych; rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnym tekście. Przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów. – III 2/6, III 1/6, III 2/10	PP	RO	D	E

ROZDZIAŁ II

Testy diagnostyczne badające przyrost wiedzy i umiejętności

Uczniowie, po rozwiązaniu testu diagnozy wstępnej, prezentowanego w rozdziale 1.1, rozwiązywali zadania odnoszące się do mitologii Greków i Rzymian, oparte na micie o Syzyfie poznanym w szkole podstawowej. W klasie I LO i technikum, zgodnie z koncepcją autorów programu nauczania w zakresie rozszerzonym, powracają do popularnego mitu, poszerzają swoją wiedzę o antyku, analizują konteksty i kontynuacje motywów mitologicznych, w tym motywu Syzyfa (esej egzystencjalisty Alberta Camus, dzieła sztuk plastycznych). Prezentowany poniżej test diagnozuje przyrost ich wiedzy i umiejętności.

Tekst źródłowy do testów 1 i 2 badających przyrost wiedzy i umiejętności

Albert Camus „Mit Syzyfa”

„[...] Jeśli wierzyć Homerowi, Syzyf był najmądrzejszym i najbardziej przezornym ze śmiertelnych. Wedle innych tradycji jednak miał skłonności zbójckie. Nie widzę w tym sprzeczności. Opinie wyjaśniające, dlaczego został bezużytecznym pracownikiem piekieł, są rozmaite. Zarzuca się Syzyfowi [...], że traktował bogów z niejaką lekkością. [...]

Nietrudno zrozumieć, że Syzyf jest bohaterem absurdalnym tak przez swoje pasje, jak i udręki. Za pogardę dla bogów, nienawiść śmierci i umiłowanie życia, zapłacił niewypowiedzianą męką: całe istnienie skupione w wysiłku, którego nic nie skończy. Oto cena, jaką trzeba zapłacić za miłość tej ziemi. Nie wiemy nic o Syzyfie w piekle. Po to są mity, by ożywiały je wyobrażenia. Tu widać ciało napięte, aby dźwignąć ogromny kamień i pchnąć go w górę po stoku, setki już razy przebyty; widać ściągniętą twarz, policzek przy kamieniu, pomocne ramię, o które wspiera się oblepiona gliną masa, stopę odnajdującą równowagę, palce sprawdzające pozycje głazu i dwie pełne ziemi niezawodne ludzkie dłonie.

U końca tego długiego wysiłku, mierzonego przestrzenią bez nieba i czasem bez głębi, cel jest osiągnięty. Syzyf patrzy wówczas, jak kamień w kilka chwil spada w dół, skąd trzeba będzie go znów wnieść na górę. Schodzi na równinę.

Interesuje mnie Syzyf podczas tego powrotu, podczas tej pauzy. Twarz, która cierpi tak blisko kamieni, sama jest już kamieniem. Widzę, jak ten człowiek schodzi ciężkim, ale równym krokiem ku udręce, której końca nie zazna. Ten czas, który jest jak oddech i powraca równie niezawodnie jak przeznaczone mu cierpienie, jest czasem świadomości Syzyfa.

W każdej z owych chwil, kiedy ze szczytu idzie ku kryjóvkom bogów, jest ponad swoim losem. Jest silniejszy niż jego kamień.

Jeśli ten mit jest tragiczny, to dlatego, że bohater jest świadomy. Bo też na czym polegałaby jego kara, jeśli przy każdym kroku podtrzymywałaby go nadzieja zwycięstwa?

Współczesny robotnik poświęca wszystkie dni życia jednemu zadaniu i ten los niemniej jest absurdalny. Ale nie jest tragiczny prócz tych rzadkich chwil, kiedy robotnik osiąga świadomość swojego losu. Bezsilny i zbuntowany Syzyf, proletariusz bogów, zna własny w całej pełni: o nim myśli, kiedy schodzi. Jasność widzenia, która powinna mu być udręką, to jednocześnie jego zwycięstwo. Nie ma takiego losu, którego nie przewyżczy pogarda.

Jeśli zatem to zejście w pewne dni jest cierpieniem, w inne może być radością. [...]

Stąd płynie milcząca radość Syzyfa. Los jest jego własnością, kamień jego kamieniem. Podobnie człowiek absurdalny: gdy zgłębi swoją udrękę, zamilkną bogowie. [...] Nie ma słońca bez cienia i nie można nie znać nocy. Od chwili, gdy człowiek absurdalny mówi: tak, jego wysiłkom nie będzie końca. Lecz jeśli istnieje los, to nie został dany z wysokości, dane jest tylko rozwiązanie nieuchronne; człowiek absurdalny stwierdza, że jest ono nieuchronne i godne pogardy. Lecz wszystko inne do niego należy. Powraca do życia, Syzyf do swego głazu. Syzyf rozważa działania następujące po sobie i pozbawione związku, które stają się jego losem – stworzonym przez niego, spojonym jego pamięcią; przypieczętuje je śmierć. [...]

Zostawiam Syzyfa u stóp góry. Człowiek zawsze odnajdzie swój ciężar. Syzyf uczy go wierności wyższej, tej, która neguje bogów i podnosi kamienie. On także mówi, że wszystko jest dobre. Świat bez władcy nie wydaje mu się ani jałowy, ani przemijający. Każda z cząsteczek kamienia, każdy poblask minerału w tej górze pełnej nocy sam w sobie tworzą świat. Aby wypełnić ludzkie serce, wystarczy walka prowadząca ku szczytom. Trzeba wyobrazić sobie Syzyfa szczęśliwym”.

(Opr. na podst. materiałów zamieszczonych na stronie 3lo.gorzow.pl; dostęp: 9.09.2022).

Test diagnostyczny nr 1 badający przyrost wiedzy i umiejętności (uczeń może uzyskać łącznie 40 punktów)

- (0–4) Albert Camus pisze w swoim eseju: „Jeśli wierzyć Homerowi, Syzyf był najmądrzejszym i najbardziej przezornym ze śmiertelnych. Wedle innych tradycji jednak miał skłonności zbójckie”. Nazwij dwie pozytywne i dwie negatywne cechy Syzyfa, podaj do nich po dwa przykłady z życia mitologicznego bohatera.
 - Cecha pozytywna i przykład
 - Cecha pozytywna i przykład
 - Cecha negatywna i przykład
 - Cecha negatywna i przykład
- (0–3) Jak rozumiesz słowa francuskiego pisarza: „Nie widzę w tym sprzeczności”? Zapisz odpowiedź w 2–3 zdaniach.

.....
- (0–3) Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wpisz obok każdego [P] – prawda lub [F] – fałsz.

A. Albert Camus uważa, że kara nałożona przez bogów na Syzyfa była w pełni zasłużona. [...]; **B.** Syzyf jest dla Alberta Camus egzemplifikacją „człowieka absurdalnego”. [...]; **C.** Albert Camus jest przedstawicielem szkoły stoików. [...]; **D.** Według Alberta Camus absurd ludzkiego życia polega na tym, iż udręka nigdy się nie kończy. [...]; **E.** Albert Camus uważa, że sensem ludzkiego istnienia jest wolność decydowania o własnym życiu, mimo świadomości cierpienia, jakie ono nieuchronnie niesie. [...]; **F.** Syzyf w świetle tekstu Alberta Camus jest postacią tragiczną, zrezygnowaną, poddającą się wyrokowi bogów. [...]
- (0–4) Podaj dwa przykłady nawiązania do mitu o Syzyfie w dziedzinie sztuk plastycznych (autor, tytuł dzieła, czas/wiek powstania dzieła).

.....

5. (0–3) Jaki kierunek filozoficzny reprezentuje Albert Camus w swoim tekście? Jakie są cechy tego kierunku?
- A.** Nazwij ten kierunek.
- B.** Napisz krótko, jakie są główne założenia tego kierunku.
-
6. (0–3) Nazwij gatunek, którego przykładem jest tekst Alberta Camus i wymień jego dwie cechy. **A.** Nazwa gatunku: **B.** Cechy gatunku:
-
7. (0–20) „Aby wypełnić ludzkie serce, wystarczy walka prowadząca ku szczytom”. Udowodnij słuszność tezy postawionej przez Alberta Camus, odnosząc się do doświadczeń ludzkości z okresu pandemii Covid-19 oraz do wybranego utworu literackiego, który poznałeś/poznałaś w tym roku szkolnym lub w szkole podstawowej.
-

Test diagnostyczny nr 2 badający przyrost wiedzy i umiejętności (uczeń może uzyskać łącznie 40 punktów)

1. (0–4) Albert Camus pisze w swoim eseju: „Jeśli wierzyć Homerowi, Syzyf był najmądrzejszym i najbardziej przezornym ze śmiertelnych. Wedle innych tradycji jednak miał skłonności zbójckie”. Nazwij dwie pozytywne i dwie negatywne cechy Syzyfa, podaj do nich po dwa przykłady z życia mitologicznego bohatera.
- A. Cecha pozytywna i przykład
- B. Cecha pozytywna i przykład
- C. Cecha negatywna i przykład
- D. Cecha negatywna i przykład
2. (0–3) Jak rozumiesz słowa francuskiego pisarza: „Nie widzę w tym sprzeczności”? Zapisz odpowiedź w 2–3 zdaniach.
-
3. (0–3) Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wpisz obok każdego [P] – prawda lub [F] – fałsz.
- A.** Albert Camus uważa, że Syzyf w pełni zasłużył na karę, jaką nałożyli na niego bogowie. [...]; **B.** Albert Camus postrzega Syzyfa jako przykład „człowieka absurda”. [...]; **C.** Albert Camus jest przedstawicielem epikureizmu. [...]; **D.** Według Alberta Camus absurd ludzkiego życia polega na tym, iż zawsze wiąże się z cierpieniem. [...]; **E.** Albert Camus uważa, że sensem istnienia jest autonomia w decydowaniu o własnym życiu, mimo świadomości cierpienia, które zawsze towarzyszy egzystencji. [...]; **F.** Syzyf w świetle tekstu Alberta Camus jest postacią tragiczną, ślepo wykonującą wyroki bogów. [...]
4. (0–4) Podaj dwa przykłady nawiązania do mitu o Syzyfie w dziedzinie sztuk plastycznych (autor, tytuł dzieła, czas/wiek powstania dzieła).
-

5. (0–3) Jaki kierunek filozoficzny reprezentuje Albert Camus w swoim tekście? Jakie są cechy tego kierunku? **A.** Nazwij ten kierunek. **B.** Napisz krótko, jakie są główne założenia tego kierunku.

.....

6. (0–3) Nazwij gatunek, którego przykładem jest tekst Alberta Camus i wymień jego dwie cechy. **A.** Nazwa gatunku: **B.** Cechy gatunku:

.....

7. (0–20) „Aby wypełnić ludzkie serce, wystarczy walka prowadząca ku szczytom”. Udowodnij słuszność tezy postawionej przez Alberta Camus, odnosząc się do doświadczeń ludzkości z okresu pandemii Covid-19 oraz do wybranego utworu literackiego, który poznałeś/poznałaś w tym roku szkolnym lub w szkole podstawowej.

.....

Klucz oceniania zadań z testów diagnostycznych nr 1 i nr 2 badających przyrost wiedzy i umiejętności

Zad. 1.

Przykładowe odpowiedzi:

A i B – cechy pozytywne i przykłady: inteligentny, sprytny (Kiedy do Syzyfa przybył Tanatos, król zapytał boga śmierci, jak działają łańcuchy, którymi miał być spętany. Gdy dowiedział się, że nie da się ich przerwać, podstępnie użył ich do związania Tanatosa i ten został jeńcem króla Koryntu.); wytrwały, niezłomny (Zanim bogowie zabrali Syzyfa do krainy zmarłych, wymyślił fortel – nakazał żonie, by nie urządzała mu pogrzebu, a niepochowany nie mógł trafić do Hadesu; po śmierci wytrwale wtacza głaz na wysoką górę.); przedsiębiorczość, pomysłowość (Uczynił z Koryntu bogate i piękne miasto, którego mieszkańcy żyli w dostatku i w pięknym otoczeniu.).

C i D – cechy negatywne i ich przykłady: plotkarstwo (Syzyf wciąż zdradzał ludziom informacje, jakie w zaufaniu powierzali mu bogowie.); nieuczciwość (Wbrew zasadom obowiązującym na Olimpie zdradził tajemnicę nieśmiertelności jego mieszkańców, wykradł bogom ambrozję i sprzedał ją ludziom.); bezwzględność (Ratując swoją duszę, naraził swoją żonę na kłopoty, plotki, potępienie przez mieszkańców Koryntu i bogów.); pycha (Syzyf był przeświadczony o swojej bezkarności, myślał, że uda mu się bezkarnie oszukiwać bogów.).

Punktacja: 0–4; po jednym punkcie za poprawną i pełną odpowiedź w każdym podpunkcie A–D.

Zad. 2.

Przykładowe odpowiedzi: Życie stawia przed człowiekiem różne wyzwania, z którymi każdy radzi sobie na swój sposób, nie zawsze konsekwentnie podejmując decyzje zgodne z obowiązującymi normami (etycznymi, religijnymi, społecznymi). Człowiek, tak jak mitologiczny Syzyf, nie jest istotą idealną, a z biegiem lat i w miarę zdobywanych doświadczeń zmieniają się jego poglądy i charakter. Dobro i zło nieodmiennie towarzyszą ludzkiej egzystencji.

Punktacja: 0–3; 0–1 pkt za zachowanie limitu objętości (2–3 zdania) oraz poprawność językową; 0–2 punkty za wartości merytoryczne odpowiedzi.

Zad. 3.

Poprawne odpowiedzi: A [F]; B [P]; C [F]; D [F]; E-P; F [F].

Punktacja: 0–3; Przyznajemy 3 pkt za bezbłędne przypisanie twierdzeniom P/F; 2 pkt – przy jednej pomyłce; 1 pkt – przy dwóch pomyłkach; 0 pkt – przy trzech i większej liczbie pomyłek.

Zad. 4.

Przykładowe odpowiedzi: Malarstwo: Tycjan „Syzyf”, XVI w.; Michael Bergt, „Śpiący Syzyf”, XX w.; Nikołaj Burdykin „Syzyf”, XX w.; Marek Kubski „Syzyf”, XX w.; Franz von Stuck „Syzyf”, XX w.; Janusz Szpyt, cykl obrazów „Syzyf”, XXI w.; Ewa Najdenow „Syzyf”, XXI w. **Rzeźba:** Jana Sterbak „Sztuka do noszenia: Sisyphus Sport”, XX w.; Stanisław Czarnowski „Siłacz – Syzyf – Precz z drogi”, XX w.; Steven M. Allen „Syzyf”, XXI w.

Ceramika: attyckie amfory czarnofigurowe z VI w p.n.e. (autorzy nieznani); Steven M. Allen „Syzyf”, XXI w.

(Wykaz przykładowych dzieł na podstawie scenariusza lekcji Beaty Zielińskiej i Tadeusza Banowskiego pt. *Motywy mitologiczne w różnych tekstach kultury* zamieszczonego na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej:

- [Mit o Syzyfie](#) (dostęp: 9.09.2022)
- [Konteksty](#) (dostęp: 9.09.2022)

oraz materiałów prezentowanych na stronach internetowych:

- [Janusz Szpyt](#) (dostęp: 9.09.2022)
- [Marek Kubski – Syzyf](#) (dostęp: 9.09.2022)
- [Siłacz – Syzyf – Precz z drogi](#) (dostęp: 9.09.2022)

Punktacja: 0–4; 0–2 punkty za każdy podany przykład zawierający pełne dane wymagane w poleceniu (autor, tytuł dzieła, czas/wiek powstania dzieła).

Zad. 5.

Odpowiedź A: egzystencjalizm.

Przykładowa odpowiedź B: Człowiek według egzystencjalisty Alberta Camus nie jest nieświadomą częścią świata przyrody, bo dzięki rozumowi ma świadomość swej kondycji w świecie. Sprawia ona, że człowiek absurdalny (myślący, świadomy swego losu) nie przyjmuje odpowiedzi religijnych – nie wierzy ani w wieczne potępienie, ani w nieśmiertelne życie, ani w swoją winę, uznaną przez chrześcijańskiego Boga (grzech pierworodny) czy bogów (wina Syzyfa). Heroizm ludzkiego działania w świecie polega zatem na buncie przeciwko losowi, polegającym na upartym trwaniu przy życiu i zaangażowaniu w codzienne wyzwania, mimo cierpienia, wbrew przeświadczeniu o braku nadziei i sensu (Opr. na podstawie materiałów zamieszczonych na [Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej](#); dostęp: 9.09.2022).

Punktacja: 0–3; 1 pkt za podanie nazwy kierunku filozoficznego; 0–2 pkt za opis jego założeń. Uwaga! Jeśli uczeń poda nieprawidłową nazwę kierunku, przyznajemy 0 pkt za całe zadanie.

Zad. 6.

Nazwa gatunku – A: esej. Przykładowe odpowiedzi na temat cech eseju – B: gatunek z pogranicza literatury pięknej, publicystyki i literatury naukowej; prezentowanie przez autora subiektywnego, nieszablonowego punktu widzenia w odniesieniu do zjawisk z różnych dziedzin (np. filozofii, sztuki, literatury, zjawisk społecznych, politycznych); refleksyjność, swobodna interpretacja danego zjawiska z dziedziny; luźna kompozycja, brak rygorów formalnych; dbałość o oryginalność przekazu, która ma pobudzić odbiorcę do myślenia, refleksji.

Punktacja: 0–3; 1 pkt za podanie nazwy gatunku; 0–2 pkt za podanie jego dwóch cech. Uwaga! Jeśli uczeń poda nieprawidłową nazwę gatunku, przyznajemy 0. za całe zadanie.

Zad. 7.

Ocenianie (0–20 pkt) jak w rozdziale 1.1. Test diagnozy wstępnej na starcie, w części Klucz oceniania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym.

Kartoteka testów diagnostycznych badających przyrost wiedzy i umiejętności

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
1.	Wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe. Rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego – bohaterów, wątków, motywów, interpretuje je i wartościuje. Wyszukuje informacje w tekście, przetwarza je i hierarchizuje. – I 1/8, I 1/10, I 1/16	P	KO	C	AN
2.	Przedstawia propozycję interpretacji utworu; wykorzystuje w interpretacji potrzebne konteksty (mitologiczny, egzystencjalny). Zgadza się z cudzymi poglądami, rzeczowo uzasadniając własne zdanie. – I 1/14, I 1/15, I III/1	PP	KO	C	S
3.	Charakteryzuje główne prądy filozoficzne. Rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych. Wyszukuje informacje w tekście, przetwarza je i hierarchizuje. Rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne, określa ich rolę i związek z problematyką utworów. Analizuje strukturę tekstu, odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację. – I 2/5, I 1/2 [R], I 1/6, I 1/16	PP	PF	C	AN
4.	Odczytuje pozaliterackie teksty kultury. Dostrzega kontynuacje i powiązania z utworem w dziełach sztuk plastycznych. – I 2/6, I 1/13	P	KO	B	R
5.	Charakteryzuje główne prądy filozoficzne (egzystencjalizm). Tworzy spójną wypowiedź w formie definicji. – I 2/5, III 2/6	PP	KO	C	S

Nr zad.	Sprawdzana umiejętność – nr umiejętności w podstawie programowej; uczeń:	PW	TZ	T1	T2
6.	Analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadzenia wyводу, charakterystyczne cechy stylu. – I 2/1 [R]	PP	KO	C	AN
7.	Tworzy spójną wypowiedź o charakterze argumentacyjnym (rozprawka). Formułuje tezy i argumenty przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych; rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnym tekście. Przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów. – III 2/6, III 1/6, III 2/10	PP	RO	D	E

ROZDZIAŁ III

Arkusze samooceny i oceny koleżeńskiej

Klemens Stróżyński twierdzi, że: „nauczenie uczniów samooceny jest jednym z najważniejszych zadań szkoły. Zapewne ważniejszym niż wykształcenie potrzebnych umiejętności, na pewno istotniejszym niż przekazanie odpowiedniej porcji wiedzy. (...) Umiejętności szkolne nie zawsze są potrzebne w dorosłym życiu, a wiedza zawsze ulega dezaktualizacji. Kompetencja samooceny jest stosunkowo odporna na upływ czasu, poza tym jest niesłychanie przydatna” (Stróżyński 2000).

Systematyczna autorefleksja i samoocena pomagają w definiowaniu własnych mocnych stron, w formułowaniu indywidualnych celów rozwojowych oraz monitorowaniu postępów w obszarach wymagających poprawy.

Przykładowy arkusz samooceny odnoszącej się do wykonania zadania

(Opr. na podstawie informatora zamieszczonego na stronie cke.gov.pl; dostęp: 9.09.2022).

Temat lekcji: Współczesny człowiek wobec sztucznej inteligencji na podst. tekstów Łukasza Lamży „Sztuczna przeciętność” oraz Aleksandry Stanisławskiej „Niebezpieczna sztuczna inteligencja”.

Cel: Umiem zredagować notatkę syntetyzującą ukierunkowaną tematycznie na podstawie dwóch tekstów źródłowych.

Kryteria sukcesu – moja samoocena (zaznacz odpowiedni symbol, gdzie ++ oznacza „Radzę sobie z tym bardzo dobrze”, + „Radzę sobie z tym dobrze”, – „Raczej nie radzę sobie z tym”, – – „Zdecydowanie nie radzę sobie z tym”).

I. Czytanie, analizowanie i interpretowanie tekstów kultury oraz ich świadomy odbiór

1. Wskazuję/podkreślam w poleceniu najważniejsze treści i na tej podstawie określam, co mam zrobić. ++ + – – –
2. Wybieram w obu tekstach informacje kluczowe dla realizacji tematu notatki. ++ + – – –
3. Określam stanowisko autora każdego tekstu wobec zagadnienia stanowiącego temat notatki. ++ + – – –
4. Porównuję stanowiska obu autorów wobec zagadnienia stanowiącego temat notatki – wskazuję podobieństwa i różnice. ++ + – – –
5. Formułuję wniosek – stwierdzenie uogólniające na temat tego, w jaki sposób oboje autorów odnosi się do zagadnienia stanowiącego temat notatki. ++ + – – –

II. Tworzenie wypowiedzi pisemnej w formie notatki syntetyzującej

1. Tworzę rzeczową (zgodną z treścią obu tekstów) wypowiedź. ++ + – – –
2. Zachowuję zwięzłość wypowiedzi (od 60 do 90 wyrazów). ++ + – – –
3. Tworzę spójną (składającą się z logicznie powiązanych ze sobą zdań) wypowiedź. ++ + – – –

4. Tworzę wypowiedź zredagowaną własnymi słowami (nie cytuję fragmentów tekstów). ++ + – – –

5. Zapisuję notatkę tekstem ciągłym. ++ + – – –

III. Kształcenie językowe.

1. Zachowuję poprawność językową w zredagowanym tekście notatki. ++ + – – –

2. Piszę poprawnie pod względem ortograficznym. ++ + – – –

3. Poprawnie stosuję w tekście notatki zasady interpunkcji. ++ + – – –

Moje mocne strony:

Nad tym muszę jeszcze popracować:

Zrobię to tak:

Pomoże mi w tym:

Ocena koleżeńska wpisuje się w czwartą strategię oceniania kształtującego: Umożliwianie uczniom, by korzystali wzajemnie ze swojej wiedzy i umiejętności oraz w strategię piątą: wspomaganie uczniów, by stali się autorami swojego procesu uczenia się.

Oto podstawowe kroki/zasady wdrażania uczniów do oceny koleżeńskiej (opr. na podstawie materiałów zamieszczonych na stronie koss.ceo.org; dostęp: 9.09.2022):

1. Rozmowy z uczniami o tym, co dała im informacja zwrotna, którą otrzymali od nauczyciela (co im pomogło, a co było nieprzydatne), a następnie wspólne ustalenie, co oznacza konstruktywna informacja zwrotna.

2. Przygotowanie formatki do wpisywania informacji zwrotnej (IZ), zgodnie ze schematem:

Lp.	NaCoBeZU („Na co będę zwracać uwagę”, kryteria sukcesu)	Uwagi – co wykonano zgodnie z NaCoBeZU (+), a co nie zostało opracowane właściwie (-)	Propozycje, jak poprawić to, co nie zostało dobrze (zgodnie z NaCoBeZU) opracowane (Δ)
1.	Słownictwo pomocnicze (+): <i>mocną stroną Twojej pracy jest; zrobiło na mnie wrażenie...; doceniam...; prawidłowo wykonałeś...; uważam, że możesz być zadowolona z... itp.</i>	Słownictwo pomocnicze (Δ): <i>zwróć uwagę na...; popraw...; uzupełnij...; porównaj...; zamień...; przekształć...; nanieś poprawkę...; wymień...; zastąp...; skoryguj...; dopisz...; wypisz jeszcze raz...; uporządkuj ponownie... itp.</i>
2.	Słownictwo pomocnicze (-): <i>zauważyłam błąd w...; dostrzegłam dwie usterki; w Twojej pracy brakuje...; nie do końca rozumiem... itp.</i>	
...		

Rady – jak dalej pracować:

Słownictwo pomocnicze: *zachęcam cię do...; możesz zajrzeć do dodatkowych...; zobacz...; obejrzyj...; przeczytaj...; spróbuj...; poszukaj jeszcze...; wykonaj dodatkowo..., może zainteresuje Cię... itp.*

(Słownictwo pomocnicze w każdej rubryce formatki za: *Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia w procesie edukacji zdalnej. Słownictwo ułatwiające formułowanie informacji zwrotnej* – materiały szkoleniowe projektu współfinansowanego ze środków UE w ramach EFS *Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość 2021*).

3. Konsekwentne, systematyczne przekazywanie IZ uczniom przez nauczyciela z wykorzystaniem tej formatki. Można wprowadzić symboliczne znaki.
4. Wspólne z uczniami ocenianie anonimowej pracy i sformułowanie IZ do niej.
5. Przed sprawdzianem określenie razem z uczniami, jak ma wyglądać dobra praca. Po sprawdzianie omówienie anonimowo dobrych i słabszych prac.
6. Wprowadzenie oceny koleżeńskiej dopiero w momencie, kiedy uczniowie są już dobrze obeznani z IZ, tzn. otrzymali już niejedno zadanie opatrzone IZ od nauczyciela.
7. Pierwsza próba oceny koleżeńskiej (należy wybrać na początek pracę krótką, łatwą do oceny, z jasnymi i jednoznacznymi kryteriami sukcesu); można rozpocząć od znajdowania w pracy kolegi/koleżanki wyłącznie pozytywów, a dopiero po pewnym czasie dodać drugi element: czego brakuje lub co trzeba poprawić:
 - prośba, aby uczniowie, którzy otrzymali efektywną dla nich IZ, zacytowali ją innym,
 - pomoc uczniom, którzy sygnalizują trudność w pisaniu IZ,
 - świętowanie sukcesu – pierwszej próby oceny koleżeńskiej.
8. Nieprzeliczanie informacji zwrotnej na stopnie szkolne.
9. Na początku niezbyt częste stosowanie oceny koleżeńskiej.
10. Systematyczne analizowanie IZ pod względem ich przydatności w uczeniu się.
11. Konsekwentne wspieranie uczniów podczas udzielania IZ koledze, a później – docenianie wysiłku i rzetelności w formułowaniu prawidłowej IZ.
12. Przy każdej ocenie koleżeńskiej podkreślanie i uświadamianie uczniom, że muszą koncentrować się wyłącznie na pracy kolegi, a nie na koledze, aby rzetelnie wykonać swoje zadanie.

Warto losowo łączyć uczniów w pary udzielające sobie nawzajem IZ w ramach oceny koleżeńskiej. Można także zaproponować od czasu do czasu, aby pisali ocenę koleżeńską w parach dla innej pary.

Jeżeli zdarzy się, że przy wykonywaniu określonego zadania wielu uczniów powieli ten sam błąd, sprawdzi się klasowy bank pomysłów – spisanie wspólnie wypracowanych rad na uniknięcie w przyszłości podobnych błędów i kształcenie określonych umiejętności.

Zaangażowanie uczniów w udzielanie i przyjmowanie informacji zwrotnej (od rówieśników oraz od nauczyciela) wzmocni z pewnością wprowadzanie innych form niż proponowany wyżej arkusz, np.:

- technika „dwie gwiazdy i jedno życzenie” – wypowiedź zawierająca informacje o dwóch aspektach pracy ocenianych jako dobre oraz jedną wskazówkę, co autor pracy może poprawić;
- technika „kanapki motywacyjnej” – informacja zwrotna / ocena koleżeńska przekazywana według schematu: najpierw informacja o mocnej stronie pracy, potem o tym, co warto poprawić, na końcu – pozytywne wzmocnienie, komunikat doceniający wysiłek autora lub wyrażający wiarę w jego potencjał itp.;
- technika FUKO, gdzie F oznacza informację o **F**aktach – opis sytuacji, **U** – **u**stosunkowanie się, wyrażenie przez nadawcę **I**Z swoich opinii i odczuć, **K** – **k**onsekwencje (opis skutków sytuacji), **O** – konkretnie sformułowane **o**czekiwania.

Do oceny koleżeńskiej może być zaadaptowany proponowany w tym rozdziale arkusz samooceny odnoszący się do wykonania zadania (notatka syntetyzująca). Dla ucznia dokonującego oceny koleżeńskiej stanie się szablonem oceny, a część druga może być przez niego uzupełniana podczas rozmowy z rówieśnikiem, którego praca jest poddawana analizie.

ROZDZIAŁ IV

Arkusze formatywnej i sumującej ewaluacji kompetencji kluczowych

Prezentowany poniżej arkusz ewaluacji formatywnej dotyczy działań nauczyciela ukierunkowanych na rozwijanie u uczniów umiejętności krytycznego myślenia.

Ewaluację według prezentowanego projektu można przeprowadzić po pierwszym półroczu, aby uczniowie odpowiadający na pytania (oraz sam nauczyciel jako źródło informacji) mogli odnieść się do perspektywy obejmującej realizację kilku działów programowych z różnych obszarów wymagań i treści podstawy programowej.

W przypadku uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) arkusz należy dostosować do ich indywidualnych potrzeb i możliwości. Uczniowie słabowidzący powinni otrzymać kartki do sortowania zapisane czcionką odpowiednią do rodzaju ich dysfunkcji. Jeśli w klasie są uczniowie mający problemy z poruszaniem się (np. korzystający z wózka inwalidzkiego lub innego sprzętu specjalistycznego), trzeba zrezygnować z formy badania wymagającej przemieszczania się czy pochylania (sortowania – wrzucania kartek do pudełek rozmieszczonych w różnych miejscach sali; pola siłowego w wersji kartek rozkładanych na podłodze) na rzecz form statycznych (sortowania – zapisu na kartce A4; pola siłowego – uczniowie zapisują stwierdzenia na oddzielnych kartkach, nauczyciel lub uczeń-asystent zbiera je i układa na planszy pola siłowego, dokonując jednocześnie ich kategoryzacji). Podczas obserwacji koleżeńskiej lekcji nauczyciel-obszernator powinien zwrócić uwagę, w jaki sposób nauczyciel prowadzący zajęcia stymuluje samodzielne myślenie uczniów wymagających zwiększonego wsparcia (np. upewnianie się, czy uczeń zrozumiał polecenie, krótka informacja zwrotna dla ucznia podkreślająca jego sukces, dodatkowe objaśnienia trudnych treści, dostosowanie tekstu źródłowego, np. z wykorzystaniem zasad tekstu łatwego do czytania i zrozumienia – ETR, z wprowadzonymi dodatkowymi przypisami objaśniającymi trudne pojęcia itp.). Szczególnie istotne w przypadku pozyskiwania informacji od uczniów jest pytanie badawcze nr 3: *Jakie sytuacje/działania pomagają uczniom w rozwijaniu krytycznego myślenia?*, którego kryterium to adekwatność warunków i sposobów rozwijania umiejętności myślenia krytycznego u uczniów do ich potrzeb. Pole siłowe można w przypadku tego pytania uzupełnić rozmową indywidualną z uczniem ze SPE, aby trafnie zidentyfikować bariery, na jakie napotyka w kształtowaniu kompetencji i wspólnie z nim zaplanować sposoby niwelowania tych barier.

4.1. Przykład arkusza ewaluacji formatywnej

Przedmiot ewaluacji: Rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych.

Obszar ewaluacji: Działania nauczyciela ukierunkowane na rozwijanie u uczniów umiejętności myślenia krytycznego.

Pytanie badawcze/kluczowe nr 1: Jakie podejście do informacji utrwala w uczniach nauczyciel?

Kryteria ewaluacji: Różnorodność wykorzystywanych źródeł informacji. Otwartość nauczyciela na różnorodne opinie uczniów. Powszechność występowania krytycznego myślenia u uczniów w klasie. Systematyczność działań nauczyciela ukierunkowanych na pracę uczniów z informacją.

Respondent nr 1 oraz zastosowana metoda / technika badawcza: uczniowie – sortowanie.

Pytania / polecenia / dyspozycje do uczniów:

Pudełka: *zawsze – często – czasami – nigdy*. Uczniowie wrzucają do nich kartki z poniższymi stwierdzeniami odnoszącymi się do tego, co dzieje się na lekcjach języka polskiego:

- Nauczyciel zachęca mnie do zastanowienia się, czy poznawane informacje pochodzą z rzetelnego/wiarygodnego źródła. Poznają różne opracowania lub opinie/stanowiska na temat tego samego zjawiska, faktu, utworu itp. Mogę odnieść się krytycznie do poznawanego utworu, tekstu kultury, informacji itp. Nauczyciel zachęca mnie do wyrażania własnej opinii. Nauczyciel zachęca mnie do odpowiedzi na pytanie: *Skąd to wiem?* Nauczyciel pyta mnie: *Jakie mam dowody na to, co wiem?* / *Uczę się odróżniać fakty od opinii. Uczę się rozpoznawać prawdę i fałsz. Uczę się rozpoznawania fake newsów. Uczę się, jak rozpoznawać manipulację i propagandę. To, co dzieje się na lekcjach, zachęca mnie do samodzielnego myślenia, poszukiwania odpowiedzi na pytania, wymyślania rozwiązań itp.*

Respondent nr 2 oraz zastosowane metody / techniki badawcze: nauczyciele, obserwacja koleżeńska oraz analiza danych zastanych (prac uczniów).

Dyspozycje do obserwacji koleżeńskiej:

- Jakie źródła informacji proponuje uczniom nauczyciel? Jak zachęca uczniów do weryfikacji tych źródeł pod względem wiarygodności/rzetelności? Czy/jak nauczyciel zachęca uczniów do wyrażania własnej opinii? Czy/jak nauczyciel stymuluje samodzielne myślenie uczniów, w tym samodzielne myślenie uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi? Czy/jak nauczyciel stwarza na lekcji sytuacje, sprzyjające rozwijaniu uczniowskiej umiejętności odróżniania faktów od opinii, prawdy od fałszu, rozpoznawania *fake newsów*, manipulacji, propagandy itp.?

(Więcej o sortowaniu i obserwacji jako metodach badawczych czytelnik może się dowiedzieć z materiałów instruktażowych opracowanych w ramach projektu współfinansowanego ze środków UE z EFS PO KL *Program wzmocnienia efektywności nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły etap III* realizowanego w latach 2011-2015 przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. zamieszczonych w zasobach internetu).

Dyspozycje do analizy prac uczniów:

- Na jakie źródła informacji powołują się uczniowie w swoich pracach? Ile z tych źródeł to źródła rzetelne/zweryfikowane? W jakim stopniu uczniowie wyrażają swoje osobiste opinie na dany temat? Czy/jak popierają je rzeczowymi argumentami i przykładami? Czy odwołują się do źródeł informacji? Jakich? Czy uczniowie odróżniają prawdę od fałszu? Opinie/ *fake newsy* od faktów? Co tym świadczy?

Pytanie badawcze / kluczowe nr 2: Jakimi metodami i formami pracy służącymi rozwijaniu umiejętności myślenia krytycznego stosuje nauczyciel?

Kryteria ewaluacji: Różnorodność metod rozwijania krytycznego myślenia stosowanych na lekcjach. Atrakcyjność metod rozwijania krytycznego myślenia

stosowanych przez nauczyciela. Celowość doboru przez nauczyciela metod rozwijających u uczniów umiejętność krytycznego myślenia.

Respondent nr 1 i zastosowana metoda / technika badawcza: uczniowie, kosz, walizka i biała plama.

Pytania, polecenia, dyspozycje do uczniów:

Uczniowie otrzymują zestaw kart z nazwami metod pracy. Przyklejają je na wybrane przez siebie plakaty z rysunkami i opisami:

- Walizka (te metody/sposoby pracy pojawiły się na lekcjach i były dla mnie ciekawe).
- Kosz (te metody/sposoby pracy pojawiły się na lekcjach, ale nie były dla mnie ciekawe).
- Biała plama (te metody nie pojawiły się na lekcjach).

Lista metod/sposobów pracy do zapisania na oddzielnych kartach (Wykaz sporządzony na podst.: Fazłagić 2020; Bielnik 2019a; Zielińska, Banowski 2019; Zielińska, Banowski 2019b) do wyboru przez nauczyciela: analiza materiału źródłowego, audycje radiowe, burza mózgów, ciekawostki dotyczące przedmiotu, ćwiczenia redakcyjne, debata oksfordzka, debata panelowa, drama, dyskusja, dyskusja w sześciu myślowych kapeluszach, dyskusja wielokrotna, dyskusja za i przeciw, dyskusja-akwariem, eksperymentowanie i testowanie pomysłów, film, gala projektu, gry (gamifikacja), język fotografii, kolaż, komiks, korzystanie z audiobooków, korzystanie z e-booków, kreatywne spotkanie z literaturą i innymi tekstami kultury, łańcuch skojarzeń, mapa aksjologiczna, mapa mentalna (mapa myśli), metaplan, metoda odwróconej klasy, metoda przypadków, ocenianie sposobów rozumowania innych, odnoszenie się do przyjmowania różnych poglądów, opowiadanie historii, portfolio lub e-portfolio, portret patchworkowy, praca w parach, praca z cyfrowymi zasobami Biblioteki Narodowej, praca w grupach, praca z serwisami blogowymi, praca ze słownikami online, praca z podręcznikiem, projekt edukacyjny, przedstawianie najnowszych odkryć naukowych, przekład intersemiotyczny (przełożenie dzieła literackiego na inny system znaków, np. na obraz, film, komiks itp.), spacer z kulturą (gdzie? – wpisz: ...), wirtualna wycieczka (dokąd? – wpisz: ...), SWOT (od ang. *strengths, weaknesses, opportunities, threats*), symulacja, trening kreatywności, trening oratorski (warsztaty retoryczne), trening redakcyjny (warsztaty pisanie i edytowania tekstów, ćwiczenie różnych form wypowiedzi), tworzenie infografik, WebQuest, wywiad, zajęcia dotyczące aktualności kulturalnych.

Respondent nr 2 i zastosowana metoda / technika badawcza: nauczyciel, kosz, walizka i biała plama.

Pytania, polecenia, dyspozycje do nauczyciela:

Nauczyciel postępuje jak uczniowie – przyporządkowuje ten sam zestaw kart do obszarów:

- Walizka (te metody/sposoby pracy pojawiły się na lekcjach i były dla uczniów ciekawe).
- Kosz (te metody/sposoby pracy pojawiły się na lekcjach, ale nie były dla uczniów ciekawe).
- Biała plama (te metody nie pojawiły się na moich lekcjach).

Sortuje swoje opinie w obszarach: kosz, walizka, biała plama. Po zebraniu opinii od uczniów porównuje wyniki, formułuje wnioski i rekomendacje do własnej pracy.

Pytanie badawcze nr 3: Jakie sytuacje/ działania pomagają uczniom w rozwijaniu krytycznego myślenia?

Kryterium ewaluacji: Adekwatność warunków i sposobów rozwijania umiejętności myślenia krytycznego u uczniów do ich potrzeb.

Respondent nr 1 i zastosowana metoda / technika badawcza: uczniowie, pole siłowe (identyfikacja przeszkód)

Pytania, polecenia, dyspozycje do uczniów: W rozwijaniu myślenia krytycznego pomaga mi..., Rozwijanie myślenia krytycznego utrudnia mi...

Uczniowie indywidualnie zapisują czynniki wzmacniające i hamujące uczenie się myślenia krytycznego na kartce A4 (połowa na siły wzmacniające, połowa na przeszkody) lub zapisują indywidualnie czynniki na kartkach w dwóch kolorach, a następnie układają je w tabeli pola siłowego wyklejonej taśmą malarską na podłodze.

Respondent nr 2 i zastosowana metoda / technika badawcza: nauczyciel, pole siłowe (identyfikacja przeszkód).

Pytania, polecenia, dyspozycje do nauczyciela: W rozwijaniu myślenia krytycznego pomaga moim uczniom...; W rozwijaniu myślenia krytycznego przeszkadza moim uczniom...

Po zebraniu opinii od uczniów nauczyciel porównuje wyniki ze swoimi opiniami, formułuje wnioski i rekomendacje do własnej pracy.

(Więcej o polu siłowym jako metodzie badawczej czytelnik może się dowiedzieć z materiałów instruktażowych opracowanych w ramach projektu współfinansowanego ze środków UE z EFS PO KL *Program wzmocnienia efektywności nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły etap III* realizowanego w latach 2011–2015 przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. zamieszczonych w zasobach internetu).

Prezentowana propozycja ewaluacji formatywnej opiera się na badaniach jakościowych, a analiza danych (por. Jak zrobić analizę 2014) pozyskanych w takich badaniach przebiega według następujących kroków:

1. Oddzielenie danych adekwatnych od nieadekwatnych.

2. Opis wyników z uwzględnieniem różnorodnych danych (triangulacja źródeł) zebranych za pomocą różnych narzędzi (triangulacja metod):

- Stworzenie typologii, uogólnień (z zachowaniem charakterystycznych cytatów trafnie ilustrujących pogrupowane opinie).
- Przy opisywaniu wyników bierzemy pod uwagę hierarchię częstości i logiczne porządkowanie całości opisu.
- Każde stwierdzenie musi mieć oparte na dowodach – poparte konkretnymi wynikami, wypowiedziami.
- Przy próbie badawczej $N < 100$ podajemy liczbę wystąpień i podstawę wnioskowania („17 z 34” lub językiem ułamków – „połowa”). Przy dużych próbach badawczych korzystamy z procentów.

3. Sformułowanie wniosków, będących odpowiedziami na pytania kluczowe przez pryzmat przypisanych im kryteriów ewaluacji, zgodnie z zasadą PIP:

- **Pokazać:** jakie typy zjawisk lub postaw pojawiły się w odpowiedziach, struktury i zależności, procesy i zmianę.
- **Informować:** o częstotliwości występowania jakiegoś zjawiska, o wielkości zjawiska (natężenia, intensywności czy zakresu).
- **Przedstawić:** przyczyny zjawisk (korzystając z opinii badanych), konsekwencje (odwołujemy się do źródła danej opinii).

4. Sformułowanie rekomendacji do swojej dalszej pracy (nauczyciela) – zaplanowanie działań doskonalących realizację programu w zakresie rozwijania krytycznego myślenia u uczniów, niwelujących stwierdzone w badaniu słabsze strony.

Prezentowany poniżej przykładowy arkusz ewaluacji sumatywnej odnosi się do umiejętności uczenia się i umożliwia zebranie od uczniów opinii na temat postępów, jakie zauważyli u siebie w zakresie poszczególnych składowych tej umiejętności uniwersalnej.

Interpretacja informacji pozyskanych w badaniu od uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi powinna zawsze uwzględniać ich unikatową sytuację mającą odzwierciedlenie w dostosowanych na początku roku szkolnego wymaganiach przedmiotowych. Przykładowo, uczniowi z ADHD (ang. attention deficit hyperactivity disorder) trudno będzie sprostać wyzwaniu koncentracji na nauce przez dłuższy czas, ale ważna będzie wytrwałość w uczeniu się i konsekwencja w pokonywaniu barier, jakie wynikają z jego nadpobudliwości psychoruchowej i deficytów uwagi.

W przypadku niektórych uczniów, np. słabowidzących, z zaburzeniami motoryki małej utrudniającymi pisanie można zastosować arkusz w wersji elektronicznej z możliwością wyboru jednej z trzech odpowiedzi. Pomocne będą aplikacje do tworzenia quizów dostępne w Internecie (np. w narzędziach Google, Kahoot!, Quizizz) z odpowiednio dobranym tłem i wielkością czcionki lub z takim dostosowaniem obsługi komputera, które nie wymaga manipulacji myszką.

4.2. Przykład arkusza ewaluacji sumatywnej w zakresie umiejętności uczenia się

Wyniki ewaluacji

Przedmiot ewaluacji: Rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych.

Obszar ewaluacji: Postępy uczniów w zakresie umiejętności uczenia się.

Kryterium ewaluacji: Efektywność działań nauczyciela ukierunkowanych na kształtowanie u uczniów umiejętności uczenia się.

Drogi Uczniu, droga Uczennico!

Zapraszam Cię do chwili namysłu nad kompetencją uczenia się. Przeczytaj uważnie kolejne punkty – opisy wiedzy, umiejętności i postaw, które się na nią składają. W tym celu:

1. Oceń posiadanie u siebie każdego z wymienionych w tabeli wskaźników na początku nauki w LO/technikum, posługując się pięciostopniową skalą, gdzie 5 oznacza „Jestem w tym bardzo dobry/dobra”, a 1 – „nie radzę sobie z tym”.

2. Podobnie postępuj w drugiej części ankiety, oceniając w ten samej skali poziom wiedzy, umiejętności i postaw na koniec nauki w LO/technikum.
3. Przyjrzyj się wynikom. W ostatniej kolumnie zaznacz ↗, jeśli nastąpił postęp, ↘ – jeśli dostrzegasz regres, a Δ – jeśli dany element pozostał na tym samym poziomie, co na początku nauki.
4. Uzupełnij puste pola na dole tabeli, dzieląc się swoimi refleksjami o wynikach tego badania.

Dziękuję Ci za poświęcenie czasu na wypełnienie ankiety.

Uczeń ocenia wskaźniki na podstawie trzech wytycznych:

- Na początku realizacji klasy I (ocena od 1–5)
- Na końcu mojej nauki w tej szkole (ocena od 1-5)
- Uwagi: ↗ ↘ Δ

Wskaźniki umiejętności uczenia się:

1. Potrafię dokonać samooceny – wiem, z czym radzę sobie, a co jest dla mnie wyzwaniem na języku polskim.
2. Wierzę we własne możliwości oraz w osiągnięcie sukcesu w uczeniu się.
3. Potrafię stawiać sobie indywidualne cele własnego uczenia się.
4. Konsekwentnie realizuję cele swojego uczenia się.
5. Znam i wykorzystuję swoje indywidualne strategie efektywnego uczenia się.
6. Potrafię dobrze zaplanować i wykorzystać czas na uczenie się.
7. Potrafię uczyć się samodzielnie, cechuje mnie samodyscyplina.
8. Potrafię uczyć się w parze lub w grupie.
9. Dzielę się z innymi nabytą wiedzą i umiejętnościami.
10. Jestem aktywny/aktywna w procesie uczenia się.
11. Potrafię samodzielnie zdobywać informacje potrzebne do nauki.
12. Jestem wytrwały/wytrwała w uczeniu się, potrafię skoncentrować się na nauce przez dłuższy okres.
13. Wykazuję gotowość do rozwiązywania problemów.
14. Wykorzystuję wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole w różnorodnych sytuacjach życiowych.
15. Mam zainteresowania/hobby i świadomie je rozwijam w szkole.
16. Mam zainteresowania/hobby i świadomie je rozwijam poza szkołą.
17. Potrafię szukać pomocy w nauce, gdy tego potrzebuję.
18. Mam swoje plany zawodowe i wiem, jakie kwalifikacje i kompetencje są konieczne w wybranym przeze mnie zawodzie.

19. Wiem, gdzie i jak mogę rozwijać swoje zainteresowania zawodowe.
20. Korzystam z możliwości rozwijania swoich zainteresowań zawodowych w szkole.
21. Korzystam z możliwości rozwijania swoich zainteresowań zawodowych poza szkołą.

ROZDZIAŁ V

Propozycje prac projektowych pozwalających ocenić poziom rozwoju kompetencji kluczowych

Metoda projektu pozwala kształtować każdą z kompetencji kluczowych. Autorzy programów nauczania i poradnika metodycznego rekomendują ją jako pożądaną w pracy z uczniami LO i technikum.

Przykład 1.

W scenariuszach do programu nauczania języka polskiego na poziomie rozszerzonym pt. „Uaktywnij myślenie” Beaty Zielińskiej i Tadeusza Banowskiego zaproponowano np. projekt uczniowski pn. „Śladami romantycznych poetów” (klasa II). Uczniowie, pracując w trzech grupach, przygotowują prezentacje dotyczące romantycznych poetów (Mickiewicza, Słowackiego, Norwida). Przedstawiają losy romantyków w postaci słownej, graficznej, multimedialnej – zgodnie ze swoimi predyspozycjami i zainteresowaniami. Ewaluacja tego projektu powinna odnosić się do określonych przez autorów scenariusza celów, zaplanowanych aktywności uczniowskich i może uwzględniać następujące pytania badawcze:

1. Cel projektu – uczeń: planuje swoje działania.

Priorytetowa kompetencja kluczowa / umiejętność uniwersalna: umiejętność uczenia się; skuteczne komunikowanie się i porozumiewanie się.

Przykładowe pytania badawcze: Czy uczniowie racjonalnie zaplanowali swoją pracę indywidualną? Zespołową? Czy ich praca przebiegała zgodnie z planem? Czy pracowali wytrwale i koncentrowali się na wykonaniu zadań w całym okresie trwania projektu? Czy obciążenie uczniów zadaniami było równomierne? Czy mieli okazję wyboru określonej aktywności w projekcie, odpowiadającej ich indywidualnym potrzebom i możliwościom?

2. Cel projektu – uczeń: gromadzi i selekcjonuje informacje.

Priorytetowa kompetencja kluczowa / umiejętność uniwersalna: rozumienie i tworzenie informacji, rozumienie, krytyczne myślenie.

Przykładowe pytania badawcze: Z jakich słowników korzystali uczniowie? Z jakich innych źródeł korzystali? Czy uczniowie ze SPE mieli dostęp do słowników i źródeł informacji dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb i możliwości (np. dostępnych na stronach internetowych mających możliwość wyboru trybu dostępności lub/i źródła w wersji ETR)? Czy potrafili wybrać ze źródeł kluczowe informacje o wybranym twórcy? Czy nauczyciel pomagał uczniom ze SPE w selekcji i wyborze kluczowych informacji (np. przez dodatkowe objaśnienia ustne lub pisemne)? Czy prawidłowo, z poszanowaniem praw autorskich, oznaczają źródła i cytaty w prezentacji? Czy prezentacje uczniowskie zawierają informacje unikatowe, ciekawostki itp.?

3. Cel projektu – uczeń: podejmuje współpracę z innymi.

Priorytetowa kompetencja kluczowa / umiejętność uniwersalna: skuteczne komunikowanie się i porozumiewanie się.

Przykładowe pytania badawcze: Czy uczniowie podzielili się pracą? Czy każdy znał swoje zadania i zakres odpowiedzialności? W jaki sposób komunikowali się

podczas pracy pozalekcyjnej? Czy systematycznie? Czy każdy uczeń miał swój wkład w wykonanie zadania? Czy równomierny? Czy każdy uczeń uczył się od swoich kolegów/koleżanek w grupie? Czy każdy uczeń miał okazję dzielić się z innymi swoją wiedzą i umiejętnościami? Czy w pracy grup wystąpiły trudności/konflikty? Jeśli tak, jakie strategie ich rozwiązywania przyjmowali uczniowie? Czy uczniowie mogli liczyć na pomoc nauczyciela? W jakim zakresie? Na jakich zasadach? Czy uczniowie ze SPE otrzymali wsparcie od rówieśników? Jeśli tak, w jakim zakresie? Czy/w jaki sposób nauczyciel zaplanował wsparcie rówieśnicze dla uczniów ze szczególnymi potrzebami? Czy/w jaki sposób monitorował ten proces wsparcia?

4. Cel projektu – uczeń: doskonali swoje umiejętności i poszerza wiedzę.

Priorytetowa kompetencja kluczowa / umiejętność uniwersalna: rozumienie i tworzenie informacji, umiejętność uczenia się; umiejętności językowe.

Przykładowe pytania badawcze: W jakich obszarach treści przedmiotowych jest widoczny postęp u uczniów? Co o tym świadczy? Czy uczniowie potrafią dokonać samooceny w zakresie przyrostu wiedzy i umiejętności oraz rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych? Czy podczas ustnych prezentacji produktu projektu uczniowie posługują się poprawnym językiem? Czy ich słownictwo jest bogate? Adekwatne do sytuacji i indywidualnych możliwości? Czy zawiera terminy i pojęcia specjalistyczne właściwe dla przedmiotu prezentacji? Czy nauczyciel umożliwił uczniom (np. mającym trudności w komunikowaniu się) inne niż ustne formy prezentacji zdobytej wiedzy i umiejętności?

5. Cel projektu – uczeń: wykorzystuje w procesie uczenia się nowoczesne technologie.

Priorytetowa kompetencja kluczowa / umiejętność uniwersalna: rozumienie i tworzenie informacji, umiejętność uczenia się.

Przykładowe pytania badawcze: Z jakich narzędzi online, udostępnionych na darmowych serwisach, korzystali uczniowie, przygotowując prezentację? Czy wykorzystywali narzędzia graficzne (np. do tworzenia map myśli, infografik, prezentacji interaktywnych)? Czy zestaw wykorzystywanych narzędzi był różnorodny? Czy uwzględnił potrzeby i możliwości uczniów ze SPE (np. słabowidzących, z dysleksją, z dysgrafią, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, uczniów cudzoziemskich posługujących się językiem polskim jako obcym itp.)? Czy każdy uczeń potrafi wskazać narzędzia TIK (technologie informacyjno-komunikacyjne) sprzyjające jego strategiom uczenia się, adekwatne do indywidualnych predyspozycji i zainteresowań?

Przykład 2.

Cecylia Bielnik, autorka programu nauczania języka polskiego w zakresie podstawowym pt. „Kreatywny język polski”, zaplanowała w scenariuszach dla kl. II LO/III technikum realizację kilkutygodniowego projektu pn. „Młodopolskie klimaty, współczesne interpretacje. Rozumiem, czuję i wyrażam”. Ważnym celem projektu jest rozwój kompetencji kluczowych uczniów i tego obszaru powinna dotyczyć ewaluacja, odnosząca się do celów szczegółowych przedsięwzięcia – wyszczególnionych przez autorkę elementów wiedzy, umiejętności i postaw, np.:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji: rozumienie symbolizmu i impresjonizmu; rozumienie dosłownej i symbolicznej warstwy wierszy (w przypadku uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, z pomocą nauczyciela /

z wykorzystaniem dodatkowych objaśnień metafor i symboli w tekście; w przypadku uczniów z niepełnosprawnością intelektualną – na podstawie dostosowania tekstu do zasad ETR); jakość recytacji/głosowej interpretacji poezji (intonacja, dykcja, właściwe akcentowanie, odpowiednie napięcie emocjonalne, następstwo pauz itp.) – w przypadku uczniów z trudnościami komunikacyjnymi, z zaburzeniami mowy to kryterium nie będzie podlegać badaniu; posługiwanie się językiem polskim (kultura języka, kreatywność, terminologia); sugestywność w wyrażaniu uczuć i wartości (w różnych formach ekspresji) – w przypadku uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, to kryterium nie będzie w pełni weryfikowalne;

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się: gotowość do podejmowania autorefleksji; umiejętność planowania, konsekwentnej realizacji i samooceny pracy indywidualnej oraz pracy w grupie; optymalne zarządzanie czasem i informacjami;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności: poprawność wymowy francuskich nazwisk malarzy;
- kompetencje matematyczne: logiczność myślenia; poprawność wnioskowania;
- kompetencje obywatelskie: znajomość polskiego dziedzictwa kulturowego;
- kompetencje cyfrowe: świadome, celowe i kreatywne wykorzystanie multimediów i narzędzi informatycznych (fotografia, narzędzia do tworzenia grafik, plików muzycznych, filmów, prezentacji itp.); znajomość zasad prawa autorskiego i bezpieczne korzystanie z zasobów internetu;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej: poszanowanie i docenianie różnorodności twórczości, wybór tekstów kultury adekwatnych do tematu projektu i do własnych zainteresowań;
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości: wykazywanie inicjatywy w działaniach projektowych; systematyczna, konsekwentna i skuteczna realizacja planu (indywidualnego, grupy);
- kompetencje techniczne i inżynierskie: bezpieczne korzystanie z urządzeń; umiejętność kreatywnego aranżowania przestrzeni.

Uzupełnieniem ewaluacji prowadzonej przez nauczyciela, przy aktywnym uczestnictwie uczniów, będą opinie uczestników gali (społeczności szkolnej, rodziców) zebrane podczas gali projektowej.

Przykład 3.

Wśród tematów projektów interdyscyplinarnych zaproponowanych przez Małgorzatę Jas i Ewę Nowel znajduje się projekt pt. „Z Hyde Parków do debaty oksfordzkiej”. Jak w każdym projekcie, w jego ewaluacji można odnieść się do różnych aspektów działań podejmowanych w jego ramach. Proponujemy wybór jednego obszaru powiązanego z działem podstawy programowej II. Kształcenie językowe (w szczególności: Komunikacją językową i Kulturą języka) oraz działem III. Tworzenie wypowiedzi (Elementy retoryki i Mówienie i pisanie). W realizacji tego projektu istotna jest w szczególności kompetencja rozumienie i tworzenie informacji oraz umiejętności uniwersalne: językowe, skuteczne komunikowanie się i porozumiewanie się, rozumienie, krytyczne myślenie.

Przedmiotem oceny i ewaluacji będą wiedza, umiejętności i postawy uczniów obserwowane podczas finału projektu – debaty oksfordzkiej (por.: Jas, Nowel 2021; Zasady Debaty Oksfordzkiej).

Kategoria I. Oceny indywidualne

Imię i nazwisko ucznia: Rola w debacie: Propozycja / Opozycja

Skala: od 1 do 3.

Kryteria oceny:

- Konstrukcja wystąpienia (jasność artykulacji, przejrzystość, logika).
- Przekaz językowy (treść wypowiedzi, perswazyjność, rzetelność przytaczanych danych, techniki retoryczne, adekwatność języka do potrzeb publiczności).
- Walory głosowe (dykcja, modulacja głosu, artykulacja); mówienie „na żywo” – oszczędne i uzasadnione korzystanie z notatek).
- Język ciała (postawa, gestykulacja, mimika, kontakt wzrokowy, radzenie sobie ze stresem).
- Reakcja na pytania (podjęcie wyzwania – odpowiedź, odpowiedź adekwatna do treści pytania).
- Umiejętność słuchania (nawiązywanie do wypowiedzi przedmówców, stosowanie zasad facylitacji, np. klaryfikowanie, parafrazowanie itp.).
- Etykieta (kultura wypowiedzi, dostosowanie się do sformalizowanych zasad debaty, np. w kwestii zwracania się do poszczególnych jej uczestników itp.).

Razem punktów:

Informacja zwrotna dla uczestnika:

- Mocne strony wystąpienia:
- Elementy warte doskonalenia:
- Wskazówki – jak pracować:

Kategoria II: Ocena grupowa

Drużyna: Propozycja / Opozycja w składzie:

Skala: od 1 do 3.

Kryterium oceny:

- Spójność grupy (wzajemne uzupełnianie się przemówień, konsekwentne trzymanie się przez poszczególnych mówców przyjętej linii).
- Rozumienie tezy (precyzyjność w określeniu własnej tezy i rozwijaniu jej w toku debaty, przekonujące uzasadnienie przyjętego stanowiska).
- Sposób argumentowania (waga i siła argumentów – ich logika, adekwatność do przyjętej tezy, różnorodność, rozbudowanie argumentów trafnymi przykładami).
- Sposób kontrargumentowania (sposób prowadzenia polemiki z argumentami przeciwników, trafność obalania ich argumentów).
- Wizerunek drużyny (spójność wyglądu, poszanowanie zasad, savoir-vivre wobec przeciwników, marszałka i jurorów itp.).
- Aktywność (równomierny podział aktywności, przestrzeń dla każdego członka zespołu do wypowiedzi itp.).
- Komunikacja z przeciwnikami i publicznością (forma i treść informacji zwrotnej dla przeciwników, sposób utrzymywania kontaktu z publicznością itp.).

Razem punktów:

Informacja zwrotna dla grupy:

- Mocne strony pracy zespołowej:
- Elementy wartę doskonalenia:
- Wskazówki – jak doskonalic pracę w zespole:

ROZDZIAŁ VI

Arkusze ewaluacji kompetencji kluczowych i uniwersalnych (nauczyciel, uczeń)

Kompetencja kluczowa rozwijana w szczególności na lekcjach języka polskiego w LO i technikum to rozumienie i tworzenie informacji.

Prezentowane poniżej arkusze ewaluacji tej kompetencji pozwolą na sprawdzenie skuteczności działań nauczyciela ukierunkowanych na jej kształtowanie u uczniów; różnorodności metod i form pracy z uczniami służących jej kształtowaniu; adekwatności sposobów pracy do potrzeb uczniów.

Porównanie opinii uczniów z opinią nauczyciela dostarczy poloniście informacji, na ile jego obraz wiedzy, umiejętności i postaw uczniów związany z kompetencją rozumienia i tworzenia informacji jest spójny, jakie są mocne i słabe strony pracy z uczniami w tym zakresie oraz jakie szanse i zagrożenia wynikają z tego obrazu (analiza SWOT – od ang. strengths, weaknesses, opportunities, threats).

Arkusze ewaluacji (dla nauczyciela i dla uczniów) kompetencji kluczowej *rozumienie i tworzenie informacji*

Arkusz ewaluacji – nauczyciel

1. Poniżej znajdzie Pan(i) definicję i opis (wskaźniki) kompetencji kluczowej *rozumienie i tworzenie informacji*, zaczerpnięte z Zalecenia Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie. Proszę pomyśleć o swoich uczniach i ocenić poziom opanowania przez nich tej kompetencji kluczowej w skali od 1 (ocena najniższa – nie radzą sobie z tym) do 5 (ocena najwyższa – radzą sobie bardzo dobrze), zapisując przyznane punkty w nawiasach przy umiejętnościach.

Umiejętność rozumienia i tworzenia informacji to zdolność identyfikowania, rozumienia, wyrażania, tworzenia i interpretowania pojęć, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie, przy wykorzystaniu obrazów, dźwięków i materiałów cyfrowych we wszystkich dziedzinach i kontekstach.

- a) Uczniowie rozróżniają i wykorzystują różne źródła informacji oraz różne pomoce. [...]
- b) Potrafią ocenić pozyskane informacje i pracować z nimi. [...]
- c) Są zdolni do skutecznego komunikowania się i porozumiewania się z innymi osobami, we właściwy i kreatywny sposób, adekwatny do sytuacji i indywidualnych możliwości. [...]
- d) Kontrolują swój sposób komunikowania się (zgodny z indywidualnymi potrzebami i możliwościami, w tym np. z wykorzystaniem alternatywnych metod komunikacji), mają świadomość oddziaływania języka na innych ludzi. [...]
- e) Wzbogacają swój zasób słownictwa. [...]
- f) Używają języka ojczystego w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie. [...]
- g) Dbają o rozwój własnej mowy, są otwarci na świat języka pisanego i mówionego oraz na komunikację wykorzystującą alternatywne kanały przekazu i odbioru. [...]

2. Jeśli w podpunkcie „g” wybrał(a) Pan(i) ocenę 1, 2 lub 3, proszę napisać, które wskaźniki z opisu kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji są dla uczniów największym wyzwaniem.
-

3. Jeśli wybrał(a) Pan(i) ocenę 4 lub 5, proszę napisać, jakie działania/aktywności proponuje Pan(i) uczniom, aby rozwijać ich kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.
-

4. Jakie są Pani/Pana potrzeby i oczekiwania, gdy myśli Pan(i) o swoim rozwoju zawodowym w zakresie doskonalenia u uczniów kompetencji rozumienia i tworzenia informacji?
-

Arkusz ewaluacji – uczniowie

1. Poniżej znajdziesz definicję i opis (wskaźniki) kompetencji kluczowej *rozumienie i tworzenie informacji*, zaczerpniętą z Zalecenia Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie. Pomyśl o sobie i oceń poziom opanowania przez siebie tej kompetencji kluczowej w skali od 1 (ocena najniższa – nie radzę sobie z tym) do 5 (ocena najwyższa – radzę sobie bardzo dobrze), zapisując przyznane punkty w nawiasach przy umiejętnościach.

Umiejętność rozumienia i tworzenia informacji to zdolność identyfikowania, rozumienia, wyrażania, tworzenia i interpretowania pojęć, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie, przy wykorzystaniu obrazów, dźwięków i materiałów cyfrowych we wszystkich dziedzinach i kontekstach.

- a) Rozróżniam i wykorzystuję różne źródła informacji oraz różne pomoce. [...]
- b) Potrafię ocenić pozyskane informacje i pracować z nimi. [...]
- c) Jestem zdolna/zdolny do skutecznego komunikowania się i porozumiewania się z innymi osobami, we właściwy i kreatywny sposób, adekwatny do sytuacji i moich indywidualnych potrzeb i możliwości. [...]
- d) Kontroluję swój sposób komunikowania się, mam świadomość oddziaływania języka na innych ludzi. [...]
- e) Wzbogacam swój zasób słownictwa. [...]
- f) Używam języka ojczystego w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie. [...]
- g) Dbam o rozwój własnej mowy, jestem otwarty/otwarta na świat języka pisanego i mówionego oraz na komunikację wykorzystującą alternatywne kanały przekazu i odbioru. [...]
2. Jeśli w podpunkcie „g” wybrałaś/wybrałeś ocenę 1, 2 lub 3, proszę napisać, które wskaźniki z opisu kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji są dla Ciebie największym wyzwaniem.
-

3. Jeśli wybrałaś/wybrałeś ocenę 4 lub 5, proszę napisać, jakie działania/aktywności występujące na lekcjach języka polskiego pomagają Ci w największym stopniu doskonalić kompetencję rozumienia i tworzenia informacji.
-

4. Czego oczekiwa(a)byś na lekcjach języka polskiego, aby jak najlepiej rozwinąć u siebie kompetencję rozumienia i tworzenia informacji?
-

W analizie danych zebranych w ewaluacji kompetencji kluczowej *rozumienie i tworzenie informacji* można wykorzystać metodę analizy SWOT. Określa się w niej mocne strony badanego zjawiska (kształtowania kompetencji kluczowej) oraz słabe strony widoczne na podstawie wyników (można przy każdym z czynników określić ich siłę wzmacniającą: + 1 lub + 2 oraz osłabiającą: – 1 lub – 2). Po zdiagnozowaniu mocnych i słabych stron należy określić szanse i zagrożenia.

Oto przykład analizy SWOT w oparciu o wyniki ewaluacji kompetencji *kluczowej rozumienie i tworzenie informacji*.

Liczba uczestników ewaluacji: 25 uczniów, 1 nauczyciel.

Mocne strony:

1. Niemal wszyscy uczniowie (23/25) rozróżniają i wykorzystują różne źródła informacji oraz różne pomoce, w szczególności dostępne w sieci (słowniki i encyklopedia online, portal Wolne Lektury i zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej, źródła obrazów, zasoby muzeów, portale edukacyjne). W mniejszym stopniu, choć nadal w większości (19/25 uczniów), korzystają z tradycyjnych słowników i leksykonów dostępnych w pracowni polonistycznej oraz z zasobów szkolnej biblioteki (18 uczniów). Dwoje uczniów wskazało, że częstą barierą jest dla nich brak dostępu do źródeł informacji (tekstów, filmów, obrazów dostosowanych do ich szczególnych potrzeb (ustawienia dostępności stron internetowych, filmy z napisami lub audiodeskrypcją, opisy alternatywne grafiki). Opinie uczniów są spójne w tym zakresie z obserwacjami i opinią nauczyciela. (siła: +2)
2. Większość, bo 17 z 25 uczniów twierdzi, że kontroluje swój język, ma umiejętność skutecznego komunikowania się i porozumiewania się z innymi osobami we właściwy sposób, szczególnie w relacjach rówieśniczych, podczas codziennych kontaktów na lekcjach. (siła: +1)
3. Większość (20 z 25 uczniów) twierdzi, że dobrze radzi sobie z wypowiedaniem się na piśmie w krótkich formach lub w formach ćwiczonych w szkole podstawowej (opis, sprawozdanie, charakterystyka). Te opinie znajdują potwierdzenie w opinii nauczyciela oraz w ocenach uzyskiwanych przez uczniów w obszarze *Tworzenie wypowiedzi*. (siła: +2)

Słabe strony:

1. Ponad połowa (15 z 25) uczniów twierdzi, że nie zawsze potrafi ocenić jakość pozyskanych informacji i pracować z nimi (dokonywać ich hierarchizacji, porządkować, oceniać ich rzetelność) szczególnie podczas samodzielnej nauki, redagowania prac pisemnych. Dwoje uczniów wskazało, że częstą barierą jest dla nich brak dostępu do źródeł informacji (tekstów, filmów, obrazów dostosowanych do ich szczególnych potrzeb

(ustawienia dostępności stron internetowych, filmy z napisami lub audiodeskrypcją, opisy alternatywne grafiki). (siła: -2)

2. Mniej niż połowa (10 z 25) uczniów wyraża przekonanie, że ma trudność w skutecznym, adekwatnym do sytuacji komunikowaniu się z osobami dorosłymi (niektórymi nauczycielami, nieznanymi w sytuacjach oficjalnych). Troje uczniów wskazało, że ma trudności z precyzyjnym wyrażaniem swoich myśli, dwoje spośród nich podkreśliło, że czasami u słuchaczy pojawia się brak cierpliwości w kontynuacji rozmowy. Nauczyciel także dostrzega, że uczniowie mają w tym zakresie problemy, widoczne np. podczas wycieczek szkolnych, spotkań z ciekawymi ludźmi itp. (siła: -1)

3. Wielu (19 z 25) uczniów wyraża opinię, że nie radzi sobie zbyt dobrze z redagowaniem wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym. Kłopot sprawia im formułowanie argumentów oraz dobór przykładów, a także stosowanie języka adekwatnego do takich form wypowiedzi, jak rozprawka czy list otwarty. Pięcioro uczniów z tej grupy twierdzi, że dodatkową trudnością jest redagowanie wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym na podstawie zbyt trudnych tekstów źródłowych. Te opinie także znajdują potwierdzenie w opinii nauczyciela oraz w ocenach uzyskiwanych przez uczniów za te formy wypowiedzi. (siła: -2)

Szanse:

1. Dobre wyposażenie szkoły (pracownie komputerowe, biblioteka szkolna) w sprzęt i oprogramowanie TIK, dostęp do internetu światłowodowego; bezpłatne WI-FI w szkole.
2. Bogaty księgozbiór szkolnej biblioteki systematycznie uzupełniany o nowe pozycje, w tym literaturę popularnonaukową.
3. Dobra atmosfera w klasie, przyjazne relacje rówieśnicze pomiędzy uczniami sprzyjające komunikacji, otwartość i zaufanie w relacjach uczniów z polonistą.

Zagrożenia:

1. Brak czasu na lekcjach na ćwiczenia w mówieniu oraz stosowanie metod rozwijających umiejętności retoryczne (debaty, dyskusje) i komunikacyjne (np. symulacje, drama).
2. Niska motywacja uczniów do korzystania z tradycyjnych źródeł informacji (książka przegrywa z internetem).
3. Mało sytuacji edukacyjnych, w których uczniowie mogą ćwiczyć mówienie / komunikowanie się w sytuacjach nietypowych, w kontaktach z osobami spoza najbliższego środowiska. Mała aktywność kulturalna uczniów poza szkołą – uczniowie nie mają wielu okazji do poszerzania kręgu rozmówców i nie szukają takich okazji.
4. Zbyt rzadkie dostosowania treści tekstów o dużym stopniu trudności do potrzeb uczniów (dodatkowe objaśnienia, ETR) oraz dostosowania ich formy (np. opis alternatywny, audiodeskrypcja, napisy w filmach, ustawienia dostępności na stronie internetowej) do potrzeb uczniów.

Wnioski i rekomendacje dla nauczyciela do dalszej pracy:

1. Na lekcjach przeważa redagowanie wypowiedzi pisemnych, zbyt mało uczniowie wypowiadają się w mowie. Należy wprowadzić na każdej lekcji element dyskusji/rozmowy – w parach oraz w grupach. Po zrealizowaniu każdego działu tworzyć

z uczniami „bank ciekawych pytań” do dyskusji i przeprowadzić taką dyskusję podsumowującą.

2. Zracjonalizować sposób kształtowania umiejętności tworzenia tekstów o charakterze argumentacyjnym: na lekcjach formułować ustnie pojedyncze argumenty z przykładami, zapisywać szczególnie interesujące w plikach w wirtualnej klasie na platformie Teams; tworzyć na lekcji sytuacje, gdy uczniowie będą formułowali argumenty w parach lub w małych grupach; częściej wykorzystywać na lekcjach i w pracy domowej nagrania wystąpień dobrych mówców na konferencjach TED (od ang. *Technology, Entertainment and Design*), analizować transkrypcje wystąpień w kontekście cech wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym.

3. Stworzyć uczniom przestrzeń do przygotowania się do rozmów, zadawania pytań na wycieczkach, spotkaniach z ciekawymi ludźmi (także spotkaniach video) – przed wycieczką/spotkaniem organizować lekcję, na której uczniowie przygotowują pytania, porozmawiają o etykiecie językowej adekwatnej do planowanej sytuacji.

4. Wypracować z nauczycielem bibliotekarzem skuteczniejszy niż dotychczas sposób promowania zbiorów biblioteki. Stworzyć wspólnie z nim bazę stron internetowych z możliwością ustawień dostępności. Na lekcjach języka polskiego rozkładać słowniki, encyklopedie, leksykony na stolikach (wyjąć je z szaf) i prosić różnych uczniów o wyszukanie potrzebnych informacji.

5. Częściej sprawdzać poziom trudności tekstów źródłowych z pomocą odpowiednich narzędzi, np. dostępnego w Internecie Jasnopisu. Dostosowywać treść trudnych tekstów do możliwości uczniów ze SPE. Częściej wykorzystywać funkcjonalności Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej do tworzenia spersonalizowanych wersji tekstów dla uczniów.

6. Zainteresować uczniów turniejami oratorskimi i konkursami debatanckimi; zorganizować we współpracy z samorządem klasowym i szkolnym ogólnoszkolny turniej oratorski lub debatę oksfordzką.

7. Przeprowadzić, we współpracy z nauczycielem bibliotekarzem, cykl lekcji języka polskiego na temat pracy z informacjami pozyskiwanymi z sieci (ocena jakości źródeł informacji); zachęcić innych nauczycieli (zespoły przedmiotowe) do przeprowadzenia podobnych zajęć (adekwatnie do swojego przedmiotu). Przynajmniej raz w tygodniu przeprowadzać w klasie i omawiać ćwiczenia polegające na porządkowaniu, selekcji, hierarchizowaniu i przetwarzaniu informacji.

8. Zorganizować spotkania z nauczycielskimi zespołami przedmiotowymi, podczas których nauczyciele zapoznają się z wynikami ewaluacji oraz zyskują wskazówki dotyczące komunikowania się z uczniami ze specyficznymi potrzebami (np. z zaburzeniami komunikacji językowej, z autyzmem/zespołem Aspergera, z dysleksją itp.).

BIBLIOGRAFIA

- Bielecki M., Kaczmarek M., Rycielska L., 2019, *Testy wiedzy – tworzenie i stosowanie w weryfikacji efektów uczenia się. Wskazówki dla instytucji certyfikujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji*, kwalifikacje.edu.pl (dostęp 28.06.2022).
- Bielnik C., 2019, *Kreatywny język polski. Program nauczania języka polskiego dla szkoły ponadpodstawowej – liceum/technikum poziom podstawowy*, static.zpe.gov.pl (dostęp 28.06.2022).
- Camus A., *Mit o Syzyfie*, 3lo.gorzow.pl (dostęp 28.06.2022).
- Cieślak H., Krzyżanowska, P., *Badanie ewaluacyjne*, mfiles.pl (dostęp 28.06.2022).
- Czarnowski S., *Siłacz – Syzyf – Precz z drogi*, rempex.com (dostęp 28.06.2022).
- Diagnoza, [w:] sjp.pwn.pl (dostęp 28.06.2022).
- Fazlagić J., 2020, *Kompendium wiedzy na temat opracowania programów nauczania i scenariuszy zajęć oraz lekcji wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*, ore.edu.pl (dostęp 28.06.2022).
- Horacy, *Pieśń III, 30. Exegi monumentum aere perennius... Do Melpomeny*, wolnelektury.pl (dostęp 28.06.2022).
- Jak zrobić analizę?*, 2014, YouTube.com (dostęp 28.06.2022).
- Jas M., Nowel E., 2022, *Z Hyde Parków do debaty oksfordzkiej*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Kaczmarski J., *Stworzenie świata*, kaczmarski.art (dostęp 28.06.2022).
- Kozak W. (red.), 2021, *Informator o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu obowiązkowego (część ustna oraz część pisemna na poziomie podstawowym) od roku szkolnego 2022/2023*, cke.gov.pl (dostęp 28.06.2022).
- Kubski M., *Syzyf*, touchofart.eu (dostęp 28.06.2022).
- Mazur P., Solecka B., 2020, *Koncepcja nakładek uwzględniających specjalne potrzeby edukacyjne*, ore.edu.pl (dostęp 28.06.2022).
- Mizerek H. (red.), *Słownik pojęć Systemu Ewaluacji Oświaty*, npseo.pl (dostęp 28.06.2022).
- Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia w procesie edukacji zdalnej. Słownictwo ułatwiające formułowanie informacji zwrotnej – materiały szkoleniowe projektu współfinansowanego ze środków UE w ramach EFS Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość, 2021, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Najdenow E., *Syzyf*, onebid.pl (dostęp 28.06.2022).
- Niemierko B., 1998, *Ewaluacja dydaktyczna. Standardy ewaluacyjne. Elementy statystyki opisowej*, Gdańsk: Uniwersytet Gdański.

Ocenianie kształtujące: *Dzielmy się tym, co wiemy!* (praca zbiorowa), *Zeszyt siódmy: Ocena koleżeńska i samoocena*, koss.ceo.org.pl (dostęp 28.06.2022).

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia, 2003, biblia.deon.pl (dostęp 28.06.2022).

Syzyf, [w:] encyklopedia.pwn.pl (dostęp 28.06.2022).

Szarzyński Sęp M., *Sonet IV. O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem*, wolnelektury.pl (dostęp 28.06.2022).

Szkrypt J., *Nasze sprawki*, januszszpyt.com (dostęp 28.06.2022).

Tędziągolska M, Kasprzak T., *Co z tą ewaluacją? Badania własne nauczycieli jako element profesjonalizacji*, npseo.pl (dostęp 28.06.2022).

Zalecenie Rady Europy z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* 2018/C 189/01, eur-lex.europa.eu (dostęp 28.06.2022).

Zielińska B., Banowski T., 2019a, *Uaktywnij myślenie. Program nauczania języka polskiego w zakresie rozszerzonym dla szkoły ponadpodstawowej*, static.zpe.gov.pl (dostęp 28.06.2022).

Zielińska B., Banowski T., 2019b, *W planowaniu siebie, w poszukiwaniu wartości. Program nauczania języka polskiego w zakresie podstawowym dla szkoły ponadpodstawowej*, static.podreczniki.pl (dostęp 28.06.2022).

Zintegrowana Platforma Edukacyjna – zasoby wykorzystywane w testach:

Horacy – poeta wszech czasów (tu: Horacy, 1971, *Exegi monumentum aere perennius*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, Wrocław, s. 137; dostęp: 9.09.2022).

Jak widzi średniowieczną legendę Kazimiera Iłłakowiczówna? *Opowieść małżonki świętego Aleksego* (tu: Kazimiera Iłłakowiczówna, *Opowieść małżonki świętego Aleksego*, [w:] *Poezja naszego wieku. Antologia wierszy publikowanych po 1918 roku*, Warszawa 1982, s. 29–32; dostęp: 9.09.2022).

Oświecona filozofia (tu: Jostein Gaarder, 1995, *Świat Zofii*, Warszawa, s. 339; dostęp: 9.09.2022).

Przeczytaj, zpe.gov.pl (dostęp 28.06.2022).

Syzyfowa praca (tu: Wanda Markowska, 1994, *Syzyf*, [w:] *teżże, Mity Greków i Rzymian*, Warszawa, s. 263–265; dostęp: 9.09.2022).

Wiek rozumu, czyli oświeceniowa Europa (tu: Immanuel Kant, 2005, *Odpowiedź na pytanie: Czym jest Oświecenie?*, [w:] tegoż, *Rozprawy z filozofii historii*, Kęty, s. 44; dostęp: 9.09.2022).

Małgorzata Jas – absolwentka filologii polskiej w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach (obecnie: Uniwersytet Jana Kochanowskiego). Nauczyciel konsultant, kierownik Pracowni Doskonalenia Kadry Kierowniczej i Doradztwa Metodycznego w Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach. Współautorka podręczników języka polskiego dla gimnazjum (Przygoda z czytaniem) i sześcioletniej szkoły podstawowej (Zapraszam na słówko), współautorka programów nauczania dla szkoły podstawowej, kilkudziesięciu poradników metodycznych, artykułów z dziedziny dydaktyki, wychowania i zarządzania w czasopismach oświatowych. Ekspertka, trenerka, autorka publikacji w licznych projektach i programach regionalnych, ogólnopolskich, międzynarodowych. Sekretarz Świętokrzyskiego Komitetu Okręgowego w Olimpiadzie Literatury i Języka Polskiego dla szkół, realizowanej od 2019 r. przez Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej.